מרכז המחקר והמידע

הכנסת

מסגרות לילדים עם מוגבלות בגיל הרך בחברה הערבית

כתיבה: מריה רבינוביץ ואתי וייסבלאי | אישור: יובל וורגן

תאריך: ז' באלול תשפ"א, 15 באוגוסט 2021

נתונים

תוכן העניינים

תמצית 1

פעוטות עם מוגבלות במעונות יום שיקומיים או מקבלי סיוע חלופי בביתם בחברה הערבית 1

נתונים על תלמידים מהחברה הערבית בגני חינוך מיוחד 3

1. מבוא - ילדים עם מוגבלויות בחברה הערבית 4

חלק א: נתונים על פעוטות עם מוגבלות במעונות יום שיקומיים או מקבלי סיוע חלופי בביתם בחברה הערבית 6

2. מעונות יום שיקומיים והפעוטות בהם בחברה הערבית 7

2.1 רקע ונתונים כלליים 7

2.1.1 נתונים כלליים על מעונות יום שיקומיים והפעוטות בהם 8

2.2 פעוטות במעונות יום שיקומיים בחברה הערבית 9

2.2.1 פעוטות במעונות יום שיקומיים בחברה הערבית בחלוקה לפי מחוז 14

2.3 נתונים על מעונות יום שיקומיים וילדים בהם לפי יישובים ומחוזות 18

מעונות יום שיקומיים לדוברי ערבית ביישובים ערביים ומעורבים 18

מעונות יום שיקומיים ביישובים מעורבים 20

מעונות יום שיקומיים ביישובים יהודיים 22

3. חלופות למעון יום שיקומי 24

3.1 סייעות שילוב לילדים עם מוגבלות במעונות יום לפעוטות עד גיל שלוש 25

3.2 סייעות בית לילדים עם מוגבלות עד גיל שלוש 26

חלק ב: נתונים על תלמידים מהחברה הערבית בגני חינוך מיוחד 27

4. חינוך מיוחד בחברה הערבית 27

4.1 נתונים על תלמידים ערבים בגני חינוך מיוחד 27

4.1.1 תלמידים ערבים בגני חינוך מיוחד בחינוך העברי 28

4.1.2 תלמידים ערבים בגני חינוך מיוחד במחוזות השונים בשנת הלימודים תשפ"א (2021) 31

מחוז דרום 31

מחוז חיפה 33

מחוז ירושלים 35

מחוז מרכז 37

מחוז צפון 39

5. נקודות לדיון.....42

נספח 1: נתונים על ילדים במעונות יום שיקומיים 45

נספח 2: גני חינוך מיוחד ותלמידים בגני חינוך מיוחד, תשפ"א (2020/21) 46

נספח 3: תלמידי גני חינוך מיוחד בחינוך העברי והערבי, תשפ"א (2020/21) 49

תמצית

מסמך זה נכתב לבקשת חה"כ סמי אבו שחאדה ומוצגים בו מידע ונתונים על ילדים עם מוגבלות בחברה הערבית במעונות יום שיקומיים ובגנים בחינוך המיוחד.

האחריות על מערך המסגרות לילדים עם מוגבלות בגיל הרך בישראל מפוצלת בין שני גופים עיקריים: האחריות על מסגרות לפעוטות עד גיל שלוש נמצאת במשרד הרווחה והשירותים החברתיים (להלן: משרד הרווחה), בשיתוף עם משרד הבריאות; והאחריות על מסגרות לילדים מגיל שלוש נמצאת במשרד החינוך. לפי כך, המידע והנתונים על הילדים במסגרות אלה יוצגו בשני חלקים של המסמך:

בחלק הראשון יובאו מידע ונתונים על פעוטות עם מוגבלות עד גיל שלוש בחברה הערבית שמקבלים אחד מהמענים הבאים מטעם המדינה: שילוב במעונות יום שיקומיים, שילוב במעונות יום או משפחתונים המוכרים על-ידי האגף למעונות יום ומשפחתונים של משרד הרווחה, סיוע חלופי למעון יום של סייעת בבית של פעוט. נציין כי לא מוצגים נתונים על ילדים עם מוגבלות במסגרות חוץ ביתיות, כגון משפחות אומנה או פנימיות.

בחלק השני של המסמך יוצגו נתונים על גני חינוך מיוחד לילדים מגיל שלוש עד שש בחינוך הערבי ועל תלמידים ערבים בגני חינוך מיוחד תוך הבחנה בין תלמידים הלומדים בגני חינוך מיוחד בחינוך העברי והערבי.

בסיכום המסמך יוצגו כמה סוגיות העולות מבחינת הנתונים המוצגים בשני חלקי המסמך.

בין הממצאים העיקריים העולים מן המסמך:

פעוטות עם מוגבלות במעונות יום שיקומיים או מקבלי סיוע חלופי בביתם בחברה הערבית

- מעון יום שיקומי הוא מעון המיועד לפעוטות עם מוגבלויות, מגיל חצי שנה ועד גיל שלוש, העומד בקריטריונים המוגדרים בחוק מעונות יום שיקומיים, התש"ס–2000. בשנת הלימודים תשפ"א פעלו בארץ 139 מעונות יום שיקומיים לילדים עם אוטיזם, מעונות בתחום נכות ושיקום, מעונות לליקוי שמיעה ומעונות לליקוי ראיה. על פי הוראות החוק, פעוט עם מוגבלות זכאי לטיפול ולחינוך, להסעה ולליווי בהסעה, במעון יום שיקומי קרוב ככל האפשר למקום מגוריו. מימוש חוק מעונות יום שיקומיים נתון בידי משרד הרווחה ומשרד הבריאות, האחראים יחד לעריכת הכשרות, קיום בקרות, ורישוי ופיקוח משותפים.
- **במאי 2021 (שנת הלימודים תשפ"א), מתוך כ-3,300 פעוטות במעונות יום שיקומיים, 607 פעוטות היו מהחברה הערבית, והם היוו כ-18% מכלל הילדים במעונות אלה. לא ידוע לנו על שיעורם באוכלוסייה של כלל הילדים עם מוגבלות בחברה הערבית בגילאים אלה.** על פי נתוני המוסד לביטוח לאומי, בשנת 2015 כ-18% מכלל הילדים (עד גיל 18) מקבלי קצבת ילד נכה התגוררו ביישובים ערביים; כ-21% - ביישובים מעורבים. השיעור הכללי של ילדים ערבים בגילאי לידה עד שלוש בישראל בשנת 2019 עמד על 23%.
- **השיעור הגבוה ביותר של ילדים ערבים נמצא במעונות שיקומיים מתחום החרשות/לקויי שמיעה, והם מהווים 36% מכלל הילדים במעונות מסוג זה** (103 מתוך 284 ילדים). במעונות שיקומיים מסוג שיקום

ונכות ילדים ערבים מהווים 21% מכלל הילדים (377); 12% מהילדים במעונות לילדים עם אוטיזם הם ילדים מהחברה הערבית (111).

- בתשפ"א ילדים מהחברה הערבית קיבלו שירותים ב-55 מעונות יום שיקומיים ברחבי הארץ: ב-18 מעונות לדוברי ערבית ביישובים ערביים והמעורבים; ב-11 מעונות ביישובים מעורבים וב-26 מעונות ביישובים יהודיים, לכלל האוכלוסייה. **שני שלישים (65%) מכלל הילדים הערבים במעונות יום שיקומיים שהו במעונות לדוברי ערבית שפועלים ביישובים ערביים ומעורבים (396 ילדים).** כ-18% (110 ילדים) שהו במעונות יום שיקומיים ביישובים מעורבים וכ-17% נוספים (101 ילדים) - ביישובים יהודיים, המיועדים לכלל האוכלוסייה; בחלקם פועלות קבוצות ייחודיות לילדים ערבים.
- 74% מהילדים הערבים עם אוטיזם הושמו במעונות יום שיקומיים בתחום האוטיזם לדוברי ערבית, גם 71% מהילדים ערבים עם מוגבלות בתחום נכות ושיקום היו במעונות לדוברי ערבית. 41% מהילדים הערבים עם ליקוי שמיעה נמצאים במעונות יום שיקומיים לדוברי ערבית וכל השאר – במעונות לכלל האוכלוסייה ביישובים מעורבים או יהודיים.

  אין ביישובים ערביים מעונות מתחום העיוורון/ליקויי ראיה. המענה ל-15 ילדים מהחברה הערבית עם מוגבלות זו ניתן במעונות ביישובים מעורבים ויהודים בלבד, בחלק מהמקרים בקבוצות ייחודיות לדוברי ערבית.
- **יש הבדלים בין המחוזות בשיעור הילדים הערבים מכלל הילדים במעונות היום השיקומיים: שיעור הילדים מהחברה הערבית הגבוה ביותר הוא במחוזות חיפה והצפון (33%) ואחריו – במחוז ירושלים (27%);** השיעור הנמוך ביותר – במחוזות תל-אביב והמרכז (7%).
- יש הלימה בין שיעורם של הילדים בחברה הערבית מכלל הילדים במעונות יום שיקומיים, לבין שיעור הילדים הערבים באוכלוסייה הכללית במחוז תל-אביב והמרכז. בשאר המחוזות, שיעורם של ילדים מהחברה הערבית במעונות יום שיקומיים נמוך משיעורם מכלל ילדי המחוז בגילאים הרלוונטיים. במחוז הדרום ובמחוז חיפה והצפון בולט פער זה: 20% לעומת 32% בהתאמה, במחוז הדרום, ו-33% לעומת 44% במחוזות חיפה והצפון. במחוז ירושלים פער זה מצטמצם. **עם זאת, חשוב לציין כי ההשוואה היא לשיעור הכללי של הילדים הערבים מכלל ילדי המחוז ולא לשיעורם של ילדים עם מוגבלות במחוז, כיוון שנתונים אלה לא בנמצא.**
- **בכל המחוזות, פרט למחוז תל-אביב, כשני שלישים מהילדים הערבים שבמעונות יום שיקומיים מושמים במעונות לדוברי ערבית. עם זאת, יש שונות בשיעורים אלה בבחינת הנתונים לפי מוגבלויות שונות.** בתחום ליקויי שמיעה, במחוזות תל-אביב והמרכז ובמחוזות חיפה והצפון כל הילדים הערבים נמצאים במעונות יום שיקומיים שפועלים ביישובים ערביים (45 ילדים, 44% מכלל הילדים הערבים עם מוגבלות זאת). במחוז הדרום, כל הילדים הערבים עם ליקוי שמיעה מושמים במעון ביישוב יהודי (19 ילדים).
- יש ילדים שמקבלים סיוע חלופי למעון יום שיקומי – ליווי סייעת שילוב במעון יום רגיל, מוכר, או סיוע של סייעת בית בביתו של פעוט שאינו יכול להשתלב במסגרת יום. נתונים על המענים אלה מוצגים בפרק 3 של חלק א.

נתונים על תלמידים מהחברה הערבית בגני חינוך מיוחד

- גני חינוך מיוחד מספקים מענה לילדים עם צרכים מיוחדים בגיל שלוש עד שש שנקבע לפי חוק החינוך המיוחד, התשמ"ח-1988 כי הם נזקקים לתמיכה מוגברת, לשירותים מותאמים ולתנאים מיוחדים כדי ללמוד במערכת החינוך.
- בשנת הלימודים הנוכחית (תשפ"א – 2020/21) לומדים בגני חינוך מיוחד 5,427 תלמידים ערבים. 385 גני חינוך מיוחד פועלים בחינוך הערבי בתוכם: 283 בחינוך הערבי, 38 בחינוך הדרוזי ו-64 בחינוך הבדואי. בגנים אלו לומדים בסה"כ 3,152 תלמידים. כ-42% מתלמידי גני חינוך מיוחד הערבים לומדים במוסדות חינוך מיוחד השייכים לחינוך העברי. בסה"כ 2,275 תלמידים ערבים לומדים בגנים בחינוך העברי.
- מבין התלמידים הערבים הלומדים בגנים לתלמידים על רצף האוטיזם 59% (807 תלמידים) לומדים בגנים בחינוך העברי ומבין התלמידים הערבים הלומדים בגנים לילדים עם עיכוב התפתחותי 47% (845 תלמידים) לומדים בגנים בחינוך העברי.
- יש הבדלים ניכרים בין המחוזות בשיעור התלמידים הערבים הלומדים בגני חינוך מיוחד בחינוך העברי. במחוז הצפון 15% מן התלמידים הערבים לומדים בגני חינוך מיוחד בחינוך העברי. מנגד במחוז תל-אביב, שבו תלמידים ערבים בעיר תל-אביב-יפו בלבד, פועלים ארבעה גני חינוך מיוחד בחינוך הערבי וכ-95% מן התלמידים הערבים לומדים בגני ילדים בחינוך המיוחד העברי.
- בבחינת הנתונים על גני חינוך מיוחד ותלמידים ערבים בחינוך המיוחד במחוזות השונים עולה כי במחוזות השונים יש גני חינוך מיוחד בחינוך הערבי לרוב אפיוני המוגבלות, אך ברוב המקרים מספר הגנים בחינוך הערבי בכל מחוז קטן מאוד. יש הבדלים גדולים במספר גני חינוך מיוחד במחוזות ובפיזור התלמידים הערבים בין סוגי הכיתות השונים בגנים אלו. כך למשל:
- ברוב המחוזות אפיון המוגבלות הנפוץ בקרב תלמידי גני חינוך מיוחד בכלל המגזרים הוא עיכוב התפתחותי ובהתאם לכך מספר הגנים המיועדים לתלמידים אלו הוא הגבוה ביותר ואילו במחוז ירושלים מספר הגנים לתלמידים עם עיכוב שפתי ומספר הלומדים בהם גבוה ממספר הגנים לתלמידים עם עיכוב התפתחותי והלומדים בהם.
- השיעור הגבוה ביותר של תלמידים ערבים עם אוטיזם נמצא במחוז המרכז – 33% בעוד במחוז חיפה השיעור הנמוך ביותר של תלמידי גני חינוך מיוחד ערבים הלומדים בגנים לילדים על הרצף האוטיסטי – 18%.
- מוגבלות בשמיעה היא אחד מסוגי המוגבלויות הנפוצים בקרב תלמידי <u>גני חינוך מיוחד בחינוך הבדואי</u> בנגב (28% מתלמידי הגנים). בעוד במחוזות אחרים חלקם של התלמידים הערבים בגני חינוך מיוחד בכיתות לתלמידים עם מוגבלות בשמיעה נמוך הרבה יותר – 4%-5% מכלל התלמידים בגני חינוך מיוחד בחינוך הערבי.

1. מבוא - ילדים עם מוגבלויות בחברה הערבית

בישראל כשלושה מיליון ילדים ובני נוער, מתוכם 1.1 מיליון ילדים עד גיל שש. ילדים ערבים מהווים 23% מבין הילדים בגילאים אלה בישראל (252,000 ילדים).[1]

ילדים עם צרכים מיוחדים ומשפחותיהם נזקקים לעיתים קרובות למגוון רחב של שירותים ייחודיים בתחום הבריאות, החינוך, התמיכה, הרווחה, הליווי ועוד. יחד עם זאת בישראל **אין מאגר מידע מסודר בנושא ילדים עם מוגבלות** – מספרם, התפלגותם לפי סוג המוגבלות, מידת המוגבלות התפקודית, השירותים הניתנים להם ומענים חסרים. **גם הנתונים הקיימים אינם כוללים בדרך כלל פילוח המאפשר לעמוד על היקף האוכלוסייה הערבית הכלולה בהם.**

הסקר האחרון שבחן את מספר הילדים עם מוגבלות נערך בשנים 1995–1997 על ידי הביטוח הלאומי וג'וינט מכון ברוקדייל. מן הסקר עלה כי ל-7.7% מהילדים בישראל יש מוגבלות חמורה, בעיית תפקוד כרונית או שהם זקוקים לטיפול רפואי קבוע למשך שנה ויותר. ממצאי הסקר העידו כי שיעור הילדים עם מוגבלות חמורה ביישובים ערבים גבוה משיעורם ביישובים יהודיים – 8.3%.

בקרב ילדים עם מוגבלות חמורה, ביישובים ערבים דווח על יותר ילדים עם מוגבלות שכלית התפתחות, נכות פיזית ונכות חושית ביחס ליישובים יהודיים. אך ביישובים יהודיים דווח על יותר ילדים עם מוגבלות בלימודים, קשיים רגשיים והתנהגותיים.

על פי עורכי הסקר נראה כי השיעור הגבוה של ילדים עם מוגבלות בחברה הערבית קשור במספר גורמים: מחלות תורשתיות והיעדר מודעות לבעיות גנטיות שונות, ושיעור גבוה יותר של היפגעות מתאונות ופגיעות חמורות מבאוכלוסייה הכללית.[2]

לפי אומדן זה בדצמבר 2017 חיו בישראל כ-198,000 ילדים עם מוגבלות. נוסף על אלה, על פי האומדנים במחקר זה לעוד כ-0.7% מהילדים יש מחלה או ליקוי שאינם משפיעים באופן חמור וכרוני על תפקודם (הטיפול בהם קצר משנה) ובסך הכול היו כ-247,200 ילדים עם מוגבלות בישראל בשנת 2017. המחקר האמור אינו עדכני ולא נכללו בו שינויים שחלו בטיפול הרפואי ובהתייחסות הממסדית והחברתית לילדים עם מוגבלות בשנים האחרונות. כמו כן, לא בוצע אומדן עבור חלקם של הילדים הערבים בכלל הילדים עם מוגבלות כיום.[3]

---

[1] הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שנתון סטטיסטי לישראל 2020, לוח 2.3: אוכלוסיה, לפי קבוצת אוכלוסייה, דת, מין וגיל.

[2] נאון, ד., מורגנשטיין, ב., שימעאל, מ. וריבליס,ג. (2000), ילדים עם צרכים מיוחדים: הערכת הצרכים וכיסויים על ידי השירותים. המוסד לביטוח לאומי ומאיירס-גוינט-מכון ברוקדייל.

[3] המועצה הלאומית לשלום הילד, ילדים עם מוגבלות, ילדים בישראל, שנתון 2018 .נוסף על 8.5% ילדים עם מוגבלויות, על פי המחקר הנ"ל לעוד 3.4% מהילדים יש מחלות כרוניות או ליקויים שאינם משפיעים במידה ניכרת על תפקודם היום-יומי או אינם מצריכים מעקב רפואי קבוע. סך הכול כ-13% מהילדים בישראל בשנת 2017 , שהם כ-370,000 ילדים, היו ילדים עם מוגבלויות . בתוך: ד"ר יסכה מוניקנדם-גבעון, ילדים עם מוגבלות, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 26 במאי 2020.

חלק מן הילדים עם מוגבלויות זכאים לקצבת ילד נכה שעשויה להיות תנאי לקבלת זכויות בתחום הרווחה. מנתוני המוסד לביטוח לאומי על מקבלי קצבת ילד נכה עולה כי ביוני 2021 היו 83,226 מקבלי קצבת ילד נכה, בהם 7,172 ילדים מגיל לידה עד שנתיים ו-22,059 בני שלוש עד שבע (כולל).[4] על פי נתונים משנת 2013 כ-27% ממקבלי קצבת ילד נכה הם ערבים,[5] שיעור גבוה משיעורם באוכלוסייה הכללית. על פי נתון נוסף של המוסד לביטוח לאומי, בשנת 2015 כ-18% מכלל הילדים (עד גיל 18) מקבלי קצבת ילד נכה התגוררו ביישובים ערביים; כ-21% - ביישובים מעורבים.[6]

בהקשר של ילדים עם מוגבלויות יש חשיבות רבה לאבחון ולטיפול מוקדמים ככל הניתן. אכן, נתוני העבר מהסקר של מכון ברוקדייל שהוזכר לעיל העידו כי ילדים עם צרכים מיוחדים בגיל הרך (מלידה עד גיל שש) צורכים יותר שירותים מילדים מבוגרים יותר, בתחום השירותים הרפואיים, הפרה-רפואיים, שירותים פסיכו-חברתיים ושירותי תמיכה. על פי נתוני הסקר, בסה"כ 88% מן הילדים עם מוגבלות בגיל הרך צרכו לפחות שירות אחד בהשוואה ל-84% מן כלל הילדים בגילאי 6 עד 11 ו-77% מן כלל הילדים בני 12 ויותר. עם זאת, 31% בלבד מן הילדים עם מוגבלות בגיל הרך צרכו שירותים חינוכיים לעומת למעלה ממחצית הילדים הגדולים יותר. **נתוני הדוח אינם כוללים מידע על צריכת שירותים בקרב ילדים בגיל הרך לפי קבוצות האוכלוסייה.** נתונים כלליים בעניין זה העידו כי צריכת השירותים בקרב ילדים עם צרכים מיוחדים ביישובים ערבים, הייתה נמוכה הרבה יותר מביישובים היהודיים, נכון למועד הבדיקה. בסה"כ 90% מן הילדים ביישובים היהודים קיבלו לפחות שירות אחד בהשוואה ל-49% מן הילדים ביישובים הערבים.[7] כאמור, מאז 1995 לא נערך סקר דומה ואין לנו כל מידע על צריכת שירותים בקרב ילדים עם צרכים מיוחדים כיום.

במסמך זה מובא מידע על שירותים עיקריים לילדים עם מוגבלויות בגיל הרך בחברה הערבית בשני היבטים מרכזיים של הטיפול באוכלוסייה זאת: ילדים עד גיל שלוש המטופלים במסגרות משרד הרווחה, בשיתוף עם משרד הבריאות, וילדים הלומדים בגני חינוך מיוחד של משרד החינוך לילדים בני שלוש עד שש. מידע זה מאפשר לעמוד על היקף השירותים שניתנים לילדים בחברה הערבית עם מוגבלות בקהילה ולהעלות סוגיות שונות בתחום זה – סוגיות אלו יוצגו בפרק 5 – נקודות לדיון.

[4] המוסד לביטוח לאומי, ירחון סטטיסטי – יוני 2021, מקבלי קצבת ילד נכה, לפי רמת זכאות, גיל ומקבלי תוספת קצבה

[5] יסכה מוניקדם-גבעון, אנשים עם מוגבלות בחברה הערבית-נתונים כלליים ונתונים על שירותי חינוך, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מרס 2017.

[6] אילנית בר: התפלגות תשלומי קצבאות הביטוח הלאומי לפי מגזר, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מאי 2017.

[7] נאון, ד., מורגנשטיין, ב., שימעאל, מ. וריבליס,ג. (2000), ילדים עם צרכים מיוחדים: הערכת הצרכים וכיסויים על ידי השירותים. המוסד לביטוח לאומי ומאיירס-גוינט-מכון ברוקדייל.

חלק א: נתונים על פעוטות עם מוגבלות במעונות יום שיקומיים או מקבלי סיוע חלופי בביתם בחברה הערבית

בפרק הראשון יובאו מידע ונתונים על הפעוטות עד גיל שלוש עם מוגבלות בחברה הערבית שמקבלים אחד מהמענים הבאים מטעם המדינה: שילוב במעונות יום שיקומיים,[8] שילוב במעונות יום או משפחתונים המוכרים על-ידי האגף למעונות יום ומשפחתונים של משרד העבודה והרווחה והשירותים החברתיים[9] (להלן: משרד העבודה והרווחה) בליווי של סייעת שילוב, וסיוע חלופי למעון יום של סייעת בית בבית הפעוט.

כאמור, שני משרדים ממשלתיים אחראים על מתן מענים לפעוטות עם מוגבלות: משרד העבודה והרווחה ומשרד הבריאות. הנתונים שיוצגו במסמך התקבלו לבקשת מרכז המחקר והמידע של הכנסת ממנהל השירות לילדים ולמתבגרים במשרד העבודה והרווחה.

לגבי כל אחד מהשירותים יוצגו נתונים על מספר הילדים שמקבלים אותם בכלל וילדים בחברה הערבית בפרט, בפילוח לפי המחוז והיישוב. יצוין כי מדובר בנתונים דינמיים, המתעדכנים במהלך השנה. הנתונים שמוצגים במסמך עדכניים למאי 2021 (שנת הלימודים תשפ"א (2020/21)).

לפני הצגת הנתונים יצוין כי שנת הלימודים תשפ"א התחילה במהלך מגפת הקורונה והיא התאפיינה בשינויים באורח החיים, בשל ההגבלות שהוטלו בענפים השונים של החברה לשם התמודדות עם התפשטות המגפה. למרות שבתקופות הללו נמשך מתן מענים לילדים עם מוגבלות, בשנה האחרונה למדנו[10] כי ישנו אחוז מסוים של הילדים שלא ביקר במעונות בשל המצב שנוצר בעקבות המגפה (בעקבות שינוי מצב כלכלי ו/או חשש בריאותי). יתכן שגם בבחינת הנתונים על פעוטות במעונות יום שיקומיים יש לתת את הדעת לגורמים הקשורים למגפה המתרחשת ולקחת בחשבון שיתכן שחלק מהפעוטות עם מוגבלויות נשארו בביתם, למרות זכאותם למעון.

---

[8] להרחבה בנושא מעונות יום שיקומיים ניתן לראות מסמך בנושא: מעונות יום שיקומיים לילדים עד גיל שלוש: נתונים ועלויות הפעלה, מריה רבינוביץ', מרכז המחקר והמידע של הכנסת, נובמבר 2020.

[9] מעונות יום הם מסגרות טיפוליות-חינוכיות המיועדות לילדים מגיל חצי שנה עד גיל שלוש. המעונות מופעלים במבנים ייעודיים, ורובם מופעלים על- ידי ארגונים שלא למטרות רווח, כגון ארגוני נשים, מתנ"סים ורשויות מקומית; משפחתונים הם מסגרות טיפוליות-חינוכיות הפועלות בביתן של המטפלות ומיועדות לקבוצות של עד חמישה ילדים בגילאי חצי שנה עד שלוש. במקרים מיוחדים ניתן לקבל אישור להכניס למסגרת תינוק החל מגיל שלושה חודשים.

[10] מריה רבינוביץ: מידע על סגירת מסגרות לגיל הרך ואי חזרתם של ילדי למסגרות אלה בעקבות משבר הקורונה, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 25 בנובמבר 2020.

2. מעונות יום שיקומיים והפעוטות בהם בחברה הערבית

2.1 רקע ונתונים כלליים

בשנת הלימודים תשפ"א ילדים עד גיל שלוש עם מוגבלות מהחברה הערבית היוו כ-18% מכלל הילדים עם מוגבלות בגיל זה במעונות יום שיקומיים לפעוטות.

בשנים האחרונות, מדי שנה, כ-3,000 פעוטות עם מוגבלות, מגיל חצי שנה עד גיל שלוש, מבקרים בכ-140 מעונות יום שיקומיים הפועלים ברחבי הארץ. בשנת הלימודים תשפ"א, מתוך כ-3,300 פעוטות במעונות יום שיקומיים, 607 היו פעוטות מהחברה הערבית, והם היוו כ-18% מכלל הילדים במעונות אלה.

מעון יום שיקומי הוא מעון המיועד לפעוטות עם מוגבלויות, מגיל חצי שנה ועד גיל שלוש, **העומדים בקריטריונים המוגדרים בחוק מעונות יום שיקומיים, התש"ס–2000,** לפי אחד מהקריטריונים האלה:

- הפעוט הוא בן חצי שנה עד שלוש שנים[11] המקבל גמלת ילד נכה;[12]
- הפעוט הוא בן שנה עד שלוש שנים והוא אחד מאלה: הוכר על ידי ועדת אבחון כפעוט עם מוגבלות שכלית-התפתחותית; מכון להתפתחות הילד קבע כי הוא פעוט עם עיכוב התפתחותי ניכר;[13] גורם מוסמך לכך קבע כי יש לפעוט לקות ראיה בשתי העיניים ונדרשת השמתו במעון יום שיקומי; יש לפעוט לקות שמיעה בשתי האוזניים; יש לפעוט פגיעה נוירולוגית הבאה לידי ביטוי בלקות מוטורית קשה בשתי גפיים לפחות או שנקבע כי עקב מוגבלותו הניכרת ונסיבותיו המשפחתיות נדרשת השמתו של הפעוט במעון יום שיקומי, כדי למנוע פגיעה משמעותית בהתפתחותו.[14]

על פי הוראות החוק, פעוט עם מוגבלות זכאי לטיפול ולחינוך, להסעה ולליווי בהסעה, לפי סל השירותים לפעוט עם מוגבלות, במעון יום שיקומי קרוב ככל האפשר למקום מגוריו. מימוש חוק מעונות יום שיקומיים נתון בידי משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים ומשרד הבריאות, האחראים יחד לעריכת הכשרות, קיום בקרות, ורישוי ופיקוח משותפים.[15]

---

[11] עד שמלאו לילד שלוש שנים, ואם מלאו לו שלוש במהלך שנת הלימודים – עד סיום שנת הלימודים. מקור: חוק מעונות יום שיקומיים, התש"ס–2000, סעיף 2.

[12] המוסד לביטוח לאומי: ילד נכה, כניסה: 3 באוגוסט 2020.

[13] כפי שנקבע בתוספת לחוק מעונות יום שיקומיים, התש"ס–2000: "עיכוב התפתחותי ניכר" הוא ממוצע תפקוד כללי ברמה של DQ 55 (Developmental Quotient) ומטה; לעניין זה, "ממוצע תפקוד כללי" הוא הממוצע המשוקלל של תפקוד בכל תחומי ההתפתחות שלהלן: התחום המוטורי, התחום השפתי-תקשורתי, התחום הקוגניטיבי, התחום החברתי והתחום הרגשי-הסתגלותי.

[14] חוק מעונות יום שיקומיים, התש"ס–2000, סעיף 2.

[15] בהקשר לפיצול סמכויות בהפעלת מעונות יום שיקומיים – נושא שלא נרחיב עליו במסמך זה, נציין כי במשך השנים גורמים מקצועיים אחדים בודקים את סוגיית העברת האחריות על תחום מעונות היום לכלל הילדים עד גיל שלוש, ואת הסמכות לפקח עליהם, למשרד החינוך, כדי להבטיח לילדים בגילאי לידה עד שלוש מענים זמינים, איכותיים וליצור רצף טיפולי וחינוכי. להרחבה ראו: מריה רבינוביץ', מסגרות לילדים בגיל הרך, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, יולי 2019.
ביולי 2021 הממשלה החליטה על העברת סמכויות הפיקוח על מעונות יום לפעוטות עד גיל שלוש מזרוע העבודה של משרד הכלכלה והתעשייה (לשעבר – זרוע העבודה של משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים) למשרד החינוך. על פי ההחלטה "יוקם צוות משותף למשרד החינוך, משרד הכלכלה והתעשייה, זרוע עבודה ומשרד האוצר ליישום המעבר של מעונות יום למשרד החינוך, לרבות

סל השירותים במעונות יום שיקומיים, העלות הכוללת של הסל והדרך שבה מתעדכנת העלות, נקבעים על ידי שר העבודה והרווחה ושר הבריאות, בהסכמת שר האוצר, ובאישור ועדת העבודה, הרווחה והבריאות של הכנסת, ומעוגנים בתקנות מעונות יום שיקומיים, התשס"ח–2008.

שירותי הסל ניתנים לכל פעוט בהתאם לתוכנית טיפול אישית, וכוללים: טיפולים התפתחותיים וחינוך, הסעה וליווי, שירותי אחיות (במימון משרד העבודה והרווחה והרשות המקומית); טיפולים פרה-רפואיים בהיקף של ארבע שעות שבועיות לפעוט: פיזיותרפיה, ריפוי בעיסוק, קלינאות תקשורת (במימון של קופות החולים); שירותי תזונה וטיפול בריאותי מקדם (טב"מ) לפעוט עם אוטיזם, בהיקף של 10.5 שעות שבועיות, במימון משרד הבריאות. פעוט עם מוגבלות שיש לו צרכים רפואיים מיוחדים או מורכבים, זכאי לשירותי סייעת אישית או שירותי אחות, במימון משרד העבודה והרווחה והרשות המקומית.

ישנם כמה סוגים של מעונות יום שיקומיים, בהתאם לסוג המוגבלות בה מתמחה המעון: מעונות לילדים עם אוטיזם, מעונות בתחום נכות ושיקום, מעונות לילדים עם ליקויי שמיעה ומעונות לילדים עם ליקויי ראיה. לפעמים במעונות לילדים עם אוטיזם ישנם כמה ילדים מתחום הנכות והשיקום וההפך. ישנם גם מעונות מעורבבים, בהם יש קבוצות של ילדים עם אוטיזם וקבוצות של ילדים מתחום הנכות והשיקום.

המעונות מופעלים בדרך כלל על ידי עמותות ציבוריות, שנענו למכרזים של משרד העבודה והרווחה וקיבלו רישיון הפעלה ממשרד העבודה והרווחה וממשרד הבריאות. רשויות מקומיות אחדות מפעילות מעונות יום שיקומיים בעצמן.

2.1.1 נתונים כלליים על מעונות יום שיקומיים והפעוטות בהם

כאמור, מדי שנה כ-3,000 פעוטות עם מוגבלות הזכאים, מגיל שלושה חודשים עד גיל שלוש, מבקרים בכ-140 מעונות יום שיקומים הפועלים ברחבי הארץ. מספר מעונות היום השיקומיים גדל בשיעור של כ-28% בין השנים 2016 ל-2021; מספר הילדים במעונות גדל בשיעור של כ-36% בין שנים אלה. כמו כן, מספר הילדים במעונות משתנה במהלך שנת הלימודים, מפני שיש ילדים שנכנסים למעון במהלך השנה.

האחריות המקצועית והפדגוגית, ההסדרה, הבינוי והפיקוח על מעונות היום, ולמעט מנגנון סבסוד שכר הלימוד, אשר יישאר תחת אחריות זרוע עבודה שבמשרד הכלכלה והתעשייה. בהחלטה הובהר כי ההחלטות של משרד החינוך המשפיעות על מבנה עלויות יהיו בהסכמת משרד האוצר. על פי החלטת הממשלה, המלצות הצוות יבואו לאישור בהחלטת ממשלה עד ליום 15.11.2021; מעבר התחום למשרד החינוך יתבצע לכל המאוחר ליום 15.12.2021. מעונות יום שיקומיים אינם נכללים בהחלטה זאת והפעלתם נשארת תחת האחריות של משרדי הרווחה והבריאות.

מקור: החלטת הממשלה 133 מ-19 ביולי 2021 בנושא: חלוקת משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים ואיחוד זרוע העבודה עם משרד הכלכלה והתעשייה ושינוי שם המשרד.

להלן מוצגים נתונים כלליים על מעונות יום שיקומיים וסה"כ הפעוטות בהם בין השנים 2016-2021:

תרשים 1: מספר מעונות יום שיקומיים והפעוטות השוהים בהם בשנים 2016–2021[16]

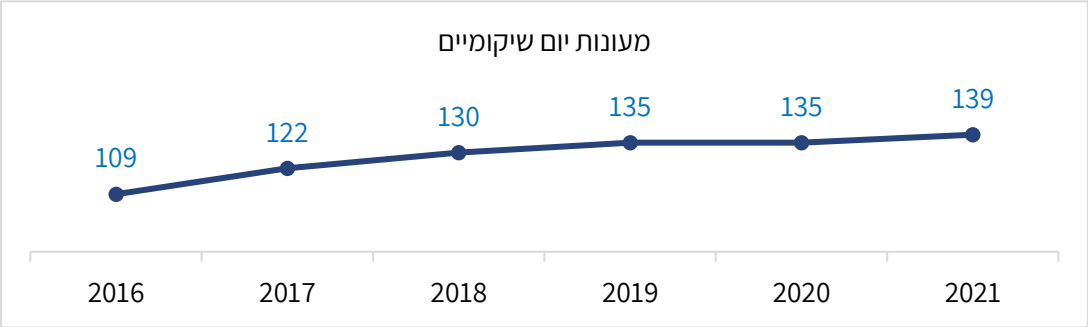

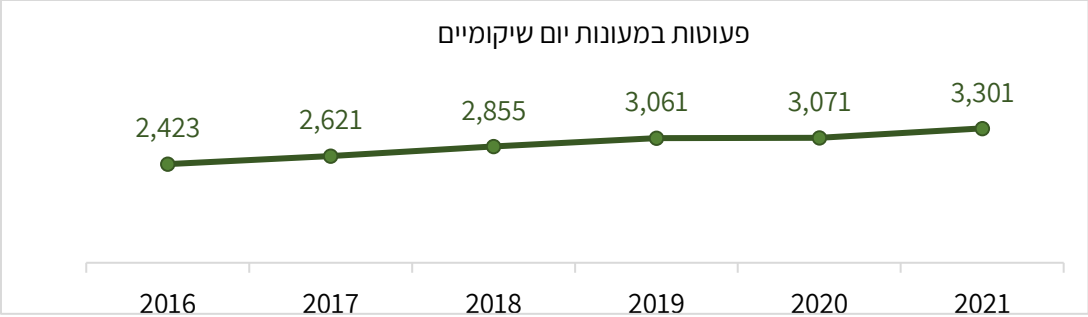

נכון למאי 2021 (לקראת סוף שנת הלימודים תשע"ב, 2020/21) היו רשומים ב-138 מעונות יום שיקומיים 3,301 פעוטות.

607 ילדים עם מוגבלות עד גיל שלוש מחברה הערבית קיבלו שירותים ב-54 מעונות יום שיקומיים ברחבי הארץ, בשנת הלימודים האחרונה.

2.2 פעוטות במעונות יום שיקומיים בחברה הערבית

פעוטות ערבים מושמים במעונות יום שיקומיים שפועלים הן ביישובים ערבים, הן ביישובים מעורבים והן ביישובים יהודיים. נכון למאי 2021, 607 ילדים עד גיל שלוש עם מוגבלות מחברה הערבית קיבלו שירותים ב-55 מעונות יום שיקומיים ברחבי הארץ: 396 ילדים[17] ב-18 מעונות לדוברי ערבית ביישובים ערביים והמעורבים; 110 ילדים ב-11 מעונות לכלל האוכלוסייה ביישובים מעורבים ו-101 ילדים ב-26 מעונות לכלל האוכלוסייה ביישובים יהודיים.

[16] נתונים שהופקו על ידי משרד העבודה והרווחה והתקבלו במרכז המחקר והמידע של הכנסת בשלוש נקודות זמן: נתוני השנים 2017–2018 – התקבלו ב-2019 (ראו ד"ר יסכה מוניקנדם-גבעון, ילדים עם מוגבלות, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 26 במאי 2020). נתוני השנים 2019–2020 – התקבלו ב-2020 (מקור: עו"ס נחום עדו, מנהל השירות לילדים ולמתבגרים, משרד העבודה, הרווחה, והשירותים החברתיים, מעונות יום שיקומיים לפעוטות עד גיל 3, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 2 באוגוסט 2020). נתוני שנת 2021 התקבלו ביולי 2021 (מקור: עו"ס נחום עדו, מנהל השירות לילדים ולמתבגרים, משרד הרווחה, והשירותים החברתיים, מכתב ונתונים מ-7 ביולי 2021, התקבל ב-13 ביולי 2021).

[17] בנוסף, במעונות אלה שוהים גם 29 ילדים ששייכים לקבוצת האוכלוסייה שמוגדרת כ"אחרים" – נוצרים (לא ערבים), ובני דתות אחרות ואנשים שלא סווגו במרשם האוכלוסין כיהודים, כמוסלמים או כנוצרים.

להלן יוצגו נתונים על מעונות יום שיקומיים ועל הפעוטות בהם נכון למאי 2021, בחלוקה לפי סוג המעון וקבוצות האוכלוסייה לפי שלוש קטגוריות המקובלות במשרד העבודה והרווחה:[18]

- יהודים;
- ערבים (מוסלמים, נוצרים ודרוזים);
- אחרים: נוצרים (לא ערבים), בני דתות אחרות ואנשים שלא סווגו במרשם האוכלוסין כיהודים, כמוסלמים או כנוצרים.[19]

בתרשים להלן ניתן לראות את **שיעורם של ילדים ערבים בכל אחד מסוגי המעונות השיקומיים.**

תרשים 2: שיעורי ילדים במעונות יום שיקומיים לפי סוג המעון וקבוצת האוכלוסייה מאי 2021[20]

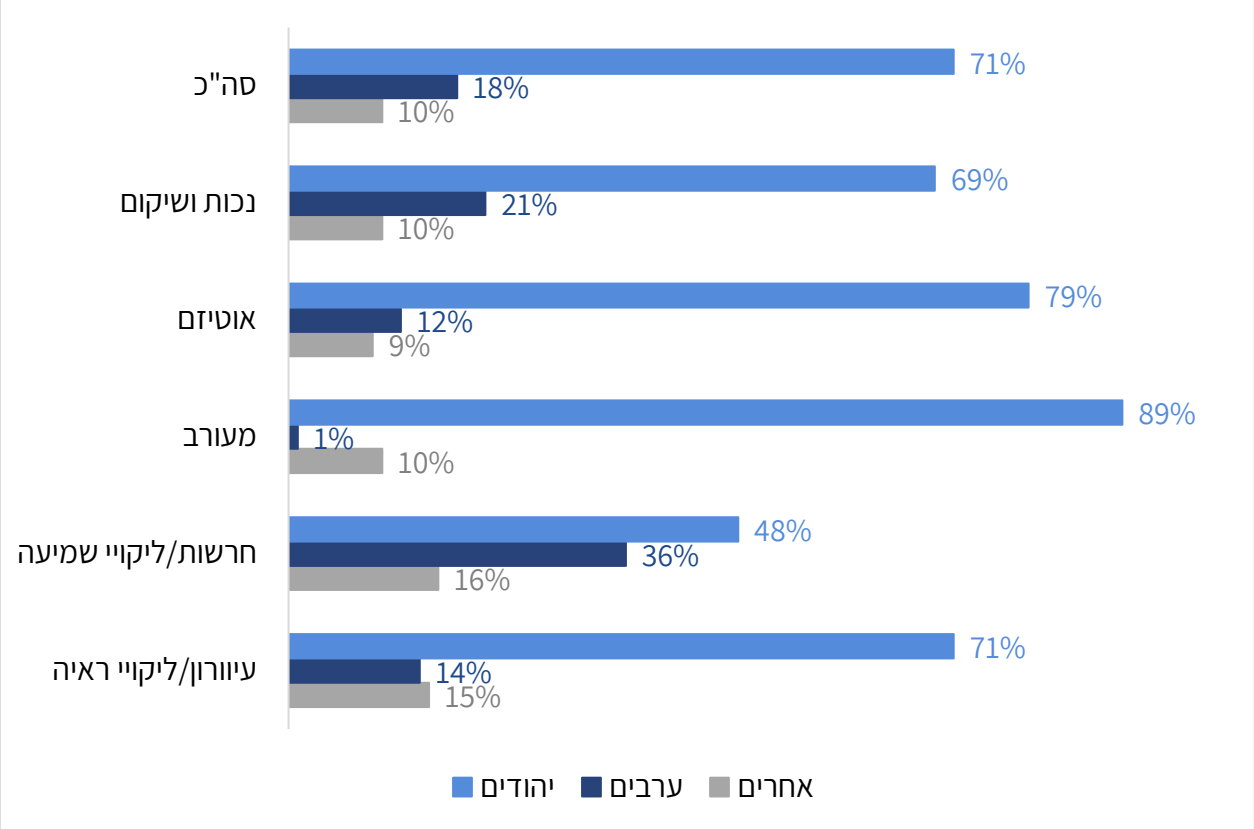

[18] על פי נתוני הלמ"ס, ב-2019 בישראל 551.4 אלף ילדים עד גיל שלוש (לא כולל). בהם: 406.3 אלף (73%) יהודים; 129.3 אלף (23%) ערבים (מוסלמים, נוצרים ודרוזים) ו-21.6 אלף (4%) נוצרים (לא ערבים) ובלתי מסווגים. המקור: שנתון סטטיסטי לישראל 2020 - מספר 71, לוח 2.3: אוכלוסייה לפי קבוצת אוכלוסייה, דת, מין וגיל, ממוצע 2019.

[19] החלוקה לקבוצות לפי דת נעשית לפי ההגדרה של המושם במרשם האוכלוסין לפי נתוני למ"ס: יהודים, ערבים (מוסלמים, נוצרים-ערבים ודרוזים) ואחרים (נוצרים לא-ערבים, בני דתות אחרות ואנשים שלא סווגו במרשם האוכלוסין כיהודים, כמוסלמים או כנוצרים). מקור: דן כהן, אגף בכיר קשרי חוץ ודוברות, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, דוא"ל, 19 ביולי 2021.
יצוין כי מדובר בשיעור לא מבוטל של פעוטות מקבוצת דת "אחרים"מכלל הפעוטות במעונות יום שיקומיים. ביחס לשיעור הילדים מקבוצת דת זאת באוכלוסייה הכללית, שיעורם בקרב הילדים במעונות יום שיקומיים גבוה פי שניים וחצי: 10% לעומת 4%, בהתאמה. עם זאת נזכיר כי אין בידינו מידע על שיעורם של כלל הפעוטות עם מוגבלות באוכלוסייה הכללית ובקבוצה זו בפרט.

[20] עו"ס נחום עדו, מנהל השירות לילדים ולמתבגרים, משרד הרווחה, והשירותים החברתיים, מכתב ונתונים מ-7 ביולי 2021, התקבל ב-13 ביולי 2021.

מנתוני התרשים עולה:

- **ילדים מהחברה הערבית מהווים כ-18% מכלל הילדים במעונות יום שיקומיים.** לא ידוע לנו על שיעורם של כלל הילדים עם מוגבלות בחברה הערבית בגילאים אלה. על פי נתוני המוסד לביטוח לאומי, בשנת 2015 כ-18% מכלל הילדים (עד גיל 18) מקבלי קצבת ילד נכה התגוררו ביישובים ערביים; כ-21% ביישובים מעורבים.[21] השיעור הכללי של ילדים ערבים בגילאי לידה עד שלוש בישראל בשנת 2019 עמד על 23%.[22] כמו כן, שיעור ילדים ערבים עם מוגבלות בגני החינוך המיוחד לילדים בגילאי 3-6 של משרד החינוך בשנת תשפ"א עמד על 24% (ראו הסבר בפרק 2 של המסמך).
- **השיעור הגבוה ביותר של ילדים ערבים נמצאים במעונות שיקומיים מתחום החרשות/לקויי שמיעה, והם מהווים 36% מכלל ילדים המעונות מסוג זה.** יצוין כי בארץ פועלים 14 מעונות מסוג זה ושוהים בהם 284 ילדים, בתוכם – 103 ילדים ערבים (ראו נתונים בלוח 1 שלהלן).
- **במעונות שיקומיים מסוג שיקום ונכות ילדים ערבים מהווים 21% מכלל הילדים,** שיעור מעט נמוך משיעור הילדים הערבים בגילאים אלה באוכלוסייה. **ילדים ערבים מהווים 12% מכלל הילדים במעונות יום שיקומיים לילדים עם אוטיזם,** שיעור נמוך משיעורם בכלל האוכלוסייה. **אך, כאמור, לא ידועה לנו ההתפלגות של סוגי מוגבלויות בקרב כלל הילדים הערבים.**

בלוח 1 מוצגים נתונים משלימים לנתוני תרשים 2 שהוצג לעיל, בהם נתונים על פעוטות במעונות יום שיקומיים לפי קבוצת אוכלוסייה, סוג המעון ונתוני התפוסה המרבית.

יצוין כי מנתוני הלוח עולה, בין היתר, כי באופן כללי, בכל סוגי המעונות אין תפוסה מלאה נכון למאי 2021. עם זאת, לדברי מר נחום עידו, מנהל השירות לילדים ולמתבגרים במשרד הרווחה והשירותים החברתיים, הנתון לא תמיד מצביע על המצב בפועל: **למרות שעל פי המספרים יש מכסות פנויות במעונות, בפועל, בשל היעדר מקום פיזי במעון, לא תמיד ניתן למלא מכסות אלה.**[23] מנתוני העבר אנו יודעים שבמהלך שנת הלימודים ישנם לעתים כמה עשרות ילדים הממתינים למקומות במעונות בשל היעדר מקומות פנויים. **באשר לתפוסה במעונות יום שיקומיים בחברה הערבית, ממשרד הרווחה נמסר כי באופן כללי - אין מחסור במעונות יום שיקומיים בעבור ילדים ערבים, פרט למחסור שקיים במזרח ירושלים** (ראו נתונים בפרק 2.3).

[21] אילנית בר: התפלגות תשלומי קצבאות הביטוח הלאומי לפי מגזר, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מאי 2017.
[22] הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה: אוכלוסייה – שנתון סטטיסטי לישראל 2020 – מס' 71, לוח 2.3: אוכלוסייה לפי קבוצת אוכלוסייה, דת, מין וגיל, ממוצע 2019.
[23] עו"ס נחום עידו, מנהל השירות לילדים ולמתבגרים, משרד הרווחה, והשירותים החברתיים, שיחת טלפון, דוא"ל, 12 באוגוסט 2021.

לוח 1: מעונות יום שיקומיים והפעוטות בהם לפי סוג המעון וקבוצת האוכלוסייה מאי 2021

סוג המעון	מספר מעונות	ילדים במעונות	קבוצת אוכלוסייה			תפוסה מרבית במעונות *(שיעור התפוסה בפועל)*
			יהודים	ערבים *(שיעור מכלל הילדים עם מוגבלות זאת)*	אחרים	
מעונות לילדים עם אוטיזם[24]	**51**	**933**	742	111 *(12%)*	80	1,105 *(84%)*
מעונות שיקום ונכים[25]	**63**	**1,806**	1,245	377 *(21%)*	184	2,002 *(90%)*
מענות מעורבים לילדים מתחום שיקום ונכים וילדים עם אוטיזם	**6**	**169**	151	---[26]	17	186 *(91%)*
מעונות לילדים עיוורים/ליקויי ראיה	**5**	**109**	77	15 *(14%)*	17	150 *(73%)*
מעונות לילדים עם ליקוי שמיעה	**14**	**284**	137	103 *(36%)*	44	364 *(78%)*
סה"כ	**139**	**3,301**	**2,352**	**607** *(18%)*	**342**	**3,807** *(87%)*

כאמור, ילדים מהחברה הערבית מושמים במעונות ביישובים ערביים ומעורבים לדוברי ערבית, במעונות ביישובים מעורבים ויהודים, המיועדים לכלל האוכלוסייה. להלן נתונים על ילדים במעונות יום שיקומיים לפי סוג המעון והיישובים בהם פועלים המעונות.

[24] בכמה מעונות בקטגוריה זאת מושמים 27 ילדים עם מוגבלות בתחום נכות/שיקום.
[25] בכמה מעונות בקטגוריה זאת מושמים 92 ילדים עם אוטיזם.
[26] מדובר במספר בודד של הילדים, פחות מ-5.

תרשים 3: ילדים ערבים במעונות יום שיקומיים לפי סוג המעון וסוג היישוב בו פועלים המעונות, מאי 2021[27]

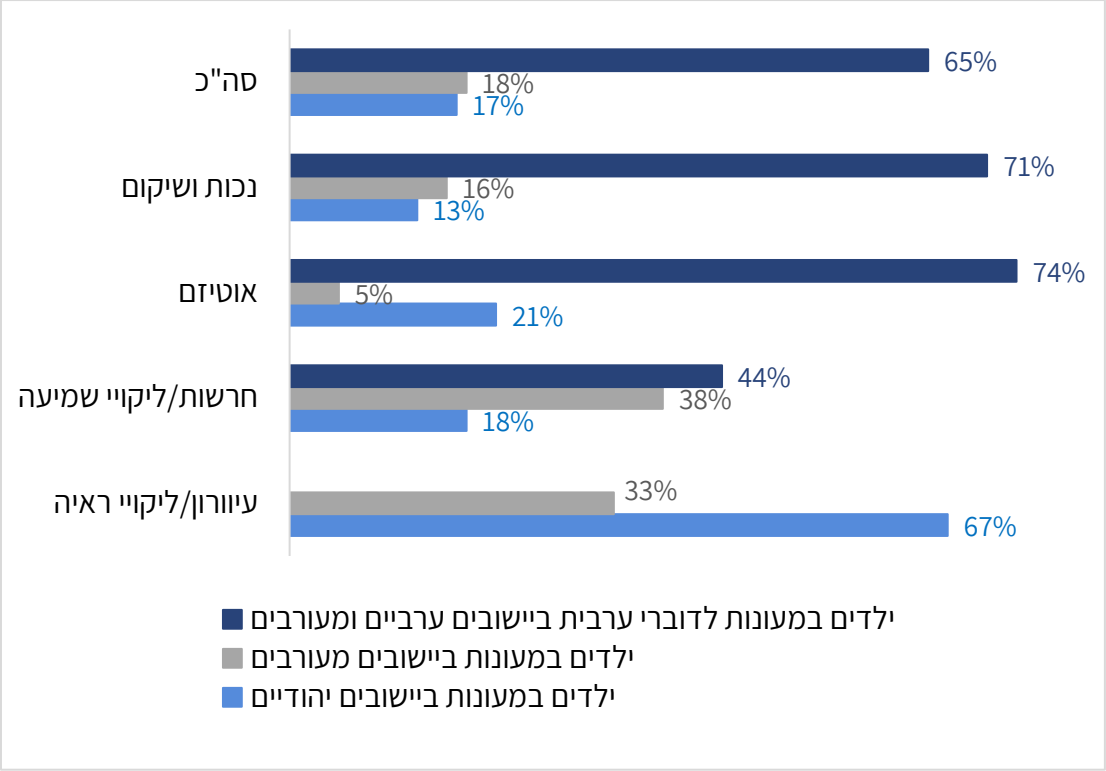

בתרשים אפשר לראות כי:

- שני שלישים מכלל הילדים הערבים המושמים במעונות יום שיקומיים, מושמים במעונות לדוברי ערבית שפועלים ביישובים ערביים ומעורבים (396 ילדים). כ-18% מהילדים (110 ילדים) מושמים במעונות יום שיקומיים שפועלים ביישובים מעורבים וכ-17% נוספים (101 ילדים) - ביישובים יהודיים, המיועדים לכלל האוכלוסייה. **יצוין כי בחלק מהמעונות ביישובים מעורבים ויהודיים פועלות קבוצות ייחודיות לילדים ערבים.** נתונים עליהן יוצגו בהמשך המסמך.
- 74% מהילדים הערבים עם אוטיזם מושמים במעונות יום שיקומיים בתחום האוטיזם לדוברי ערבית; 71% מהילדים ערבים עם מוגבלות בתחום נכות ושיקום מושמים במעונות יום שיקומיים בתחום זה לדוברי ערבית. 41% מהילדים הערבים עם ליקוי שמיעה נמצאים במעונות יום שיקומיים לדוברי ערבית וכל השאר – במעונות לכלל האוכלוסייה ביישובים מעורבים או יהודיים.
- אין ביישובים ערביים מעונות מתחום העיוורון/ליקויי ראיה. כאמור, סך הכול פועלים בארץ חמישה מעונות שיקומיים מסוג זה: אחד בירושלים (יישוב מעורב) ושאר המעונות

שני שלישים מהילדים הערבים שוהים במעונות יום שיקומיים לדוברי ערבית שפועלים ביישובים ערביים ומעורבים. כ-18% מהילדים מושמים במעונות שפועלים ביישובים מעורבים וכ-17% נוספים במעונות ביישובים יהודיים, המיועדים לכלל האוכלוסייה.

[27] עו"ס נחום עידו, מנהל השירות לילדים ולמתבגרים, משרד העבודה, הרווחה, והשירותים החברתיים, מכתב ונתונים מ-7 ביולי 2021, התקבל ב-13 ביולי 2021.

ביישובים יהודיים, והם מיועדים לכלל האוכלוסייה. המענה לילדים ערבים שזכאים למעונות אלה ניתן במסגרתם. נזכיר, כי סה"כ ישנם 15 ילדים מהחברה הערבית שמושמים במעונות יום שיקומיים בשנה הנבדקת.

2.2.1 פעוטות במעונות יום שיקומיים בחברה הערבית בחלוקה לפי מחוז

בפרק זה יוצגו נתונים על הפעוטות במעונות יום שיקומיים בחברה הערבית בפילוח לפי מחוז. יצוין כי החלוקה למחוזות נעשתה על ידי מרכז המחקר והמידע של הכנסת, על בסיס החלוקה המקובלת של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ולפי החלוקה האופרטיבית של משרד הרווחה,[28] על בסיס מידע על היישובים בהם פועלים מעונות יום שיקומיים, שנמסר ממשרד הרווחה. שיעור הילדים ערבים מכלל ילדי המחוז נלקח גם הוא מהנתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס); יצוין כי בנתונים אלה השיעור חושב בהתייחסות לילדים בגילאי לידה עד ארבע (כולל).[29]

לפני הצגת נתונים נזכיר כי **לא ידוע לנו על שיעורם של כלל הילדים עם מוגבלות בחברה הישראלית בכלל ובחברה הערבית בפרט, בגילאים אלה. כאמור, בשנת 2015 כ-18% מכלל הילדים (עד גיל 18) מקבלי קצבת ילד נכה מהמוסד לביטוח לאומי התגוררו ביישובים ערביים; כ-21% - ביישובים מעורבים.[30] השיעור הכללי של ילדים ערבים בגילאי לידה עד שלוש בישראל בשנת 2019 עמד על 23%.[31]**

תרשים 4: שיעור ילדים ערבים מכלל הילדים במעונות יום שיקומיים בחלוקה לפי מחוז וביחס לשיעור ילדים ערבים עד גיל ארבע (כולל) בכלל האוכלוסייה

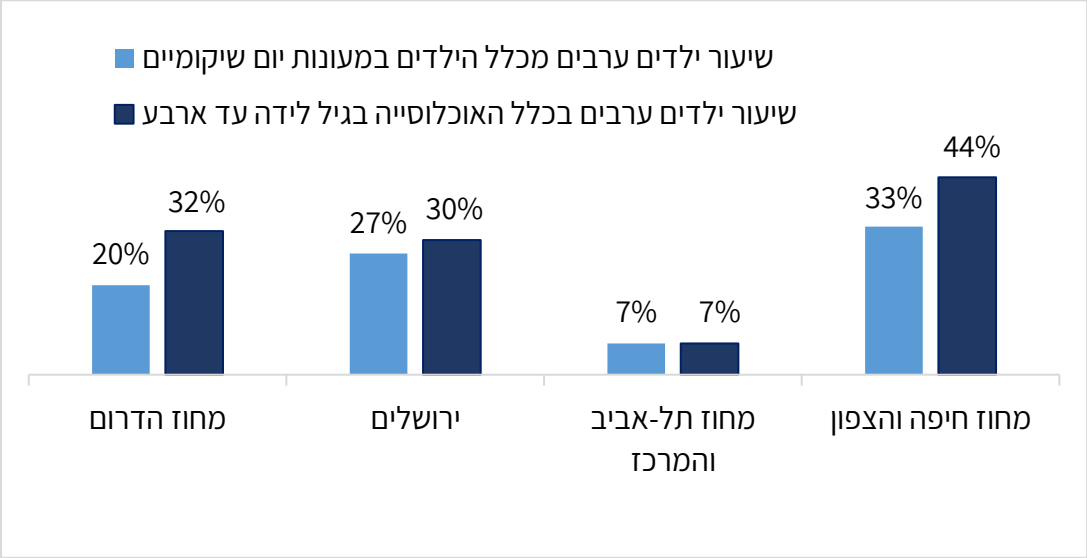

[28] מחוזות, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, כניסה אחרונה: 10 באוגוסט 2021.

[29] הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, אוכלוסייה – שנתון סטטיסטי לישראל 2020 – מס' 71, לוח 2.19: אוכלוסייה, לפי קבוצת אוכלוסייה, דת, מין וגיל, מחוז ונפה, ממוצע 2019.

[30] אילנית בר: התפלגות תשלומי קצבאות הביטוח הלאומי לפי מגזר, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מאי 2017.

[31] הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה: אוכלוסייה – שנתון סטטיסטי לישראל 2020 – מס' 71, לוח 2.3: אוכלוסייה לפי קבוצת אוכלוסייה, דת, מין וגיל, ממוצע 2019.

בתרשים אפשר לראות כי:

- **שיעור הילדים מהחברה הערבית במעונות יום שיקומיים הגבוה ביותר הוא במחוז חיפה והצפון (33%) ואחריו – במחוז ירושלים (27%);** שיעור הנמוך ביותר – במחוז תל-אביב והמרכז.
- יש הלימה בין שיעורם של הילדים בחברה הערבית מכלל הילדים במעונות יום שיקומיים לבין שיעורם של ילדים ערבים באוכלוסייה הכללית במחוז תל-אביב והמרכז. בשאר המחוזות, שיעורם של ילדים מהחברה הערבית במעונות יום שיקומיים נמוך משיעורם מכלל ילדי המחוז בגילאים הרלוונטיים.
- **במחוז הדרום וחיפה והצפון בולט שיעורם הנמוך של ילדים ערבים במעונות יום שיקומיים ביחס לשיעורם מכלל ילדי המחוז: 20% לעומת 32%, בהתאמה, במחוז הדרום, ו-33% לעומת 44%, בחיפה.** במחוז ירושלים פער זה מצטמצם.

נזכיר כי לא ניתן על בסיס נתונים אלה בלבד לקבוע האם ייצוגם של הפעוטות עם מוגבלות מהחברה הערבית במעונות יום שיקומיים משקף את שיעורם של פעוטות אלה באוכלוסייה כיוון שהנתון בדבר שיעורם של פעוטות עם מוגבלות מכלל הפעוטות, בקבוצת אוכלוסייה זו, אינו בנמצא.

כאמור, ילדים ערבים מושמים במעונות יום שיקומיים שפועלים הן ביישובים ערבים, הן ביישובים מעורבים והן ביישובים יהודיים. נכון למאי 2021 607 ילדים עד גיל שלוש עם מוגבלות מחברה הערבית קיבלו שירותים ב-55 מעונות יום שיקומיים ברחבי הארץ: ב-18 מעונות לדוברי ערבית ביישובים ערביים ומעורבים; ב-11 מעונות ביישובים מעורבים וב-26 מעונות ביישובים יהודיים, המיועדים לכלל האוכלוסייה. בתרשים להלן מוצגים נתונים על ילדים במעונות אלה בחלוקה לפי מחוזות, וללא הפרדה לפי סוג המעון או המוגבלות.

תרשים 5: ילדים ערבים במעונות יום שיקומיים לפי סוג היישוב בו פועל המעון ולפי המחוז
מאי 2021

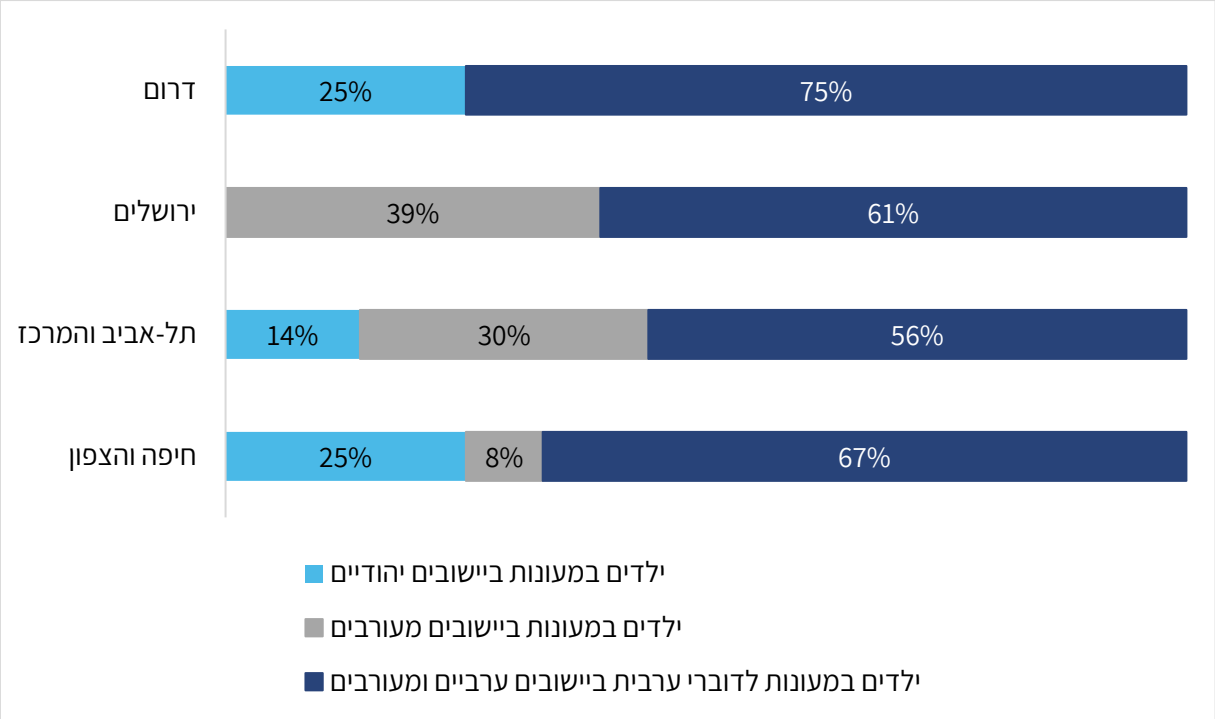

בתרשים אפשר לראות כי:

- **בכל המחוזות, פרט למחוז תל-אביב והמרכז, כשני שליש מהילדים הערבים שבמעונות יום שיקומיים מושמים במעונות לדוברי ערבית.**
- במחוז דרום השיעור הגבוה ביותר של ילדים עם מוגבלות מהחברה הערבית במעונות לדוברי ערבית ביישובים ערביים ומעורבים – 75%; כרבע מהילדים מושמים במעונות ביישובים מעורבים המיועדים לכלל האוכלוסייה.
- במחוז ירושלים, קרוב לשני שליש מכלל הילדים הערבים עם מוגבלות במעונות שיקומיים מושמים במעונות לדוברי ערבית. שאר הילדים מושמים במעונות לכלל האוכלוסייה.

להלן יוצגו נתונים על שיעור הילדים מהחברה הערבית במעונות יום שיקומיים לפי סוג המעון/מוגבלות ובחלוקה לפי המחוזות.

תרשים 6: שיעור ילדים ערבים מכלל הילדים במעונות יום שיקומיים לפי סוג המוגבלות והמחוז

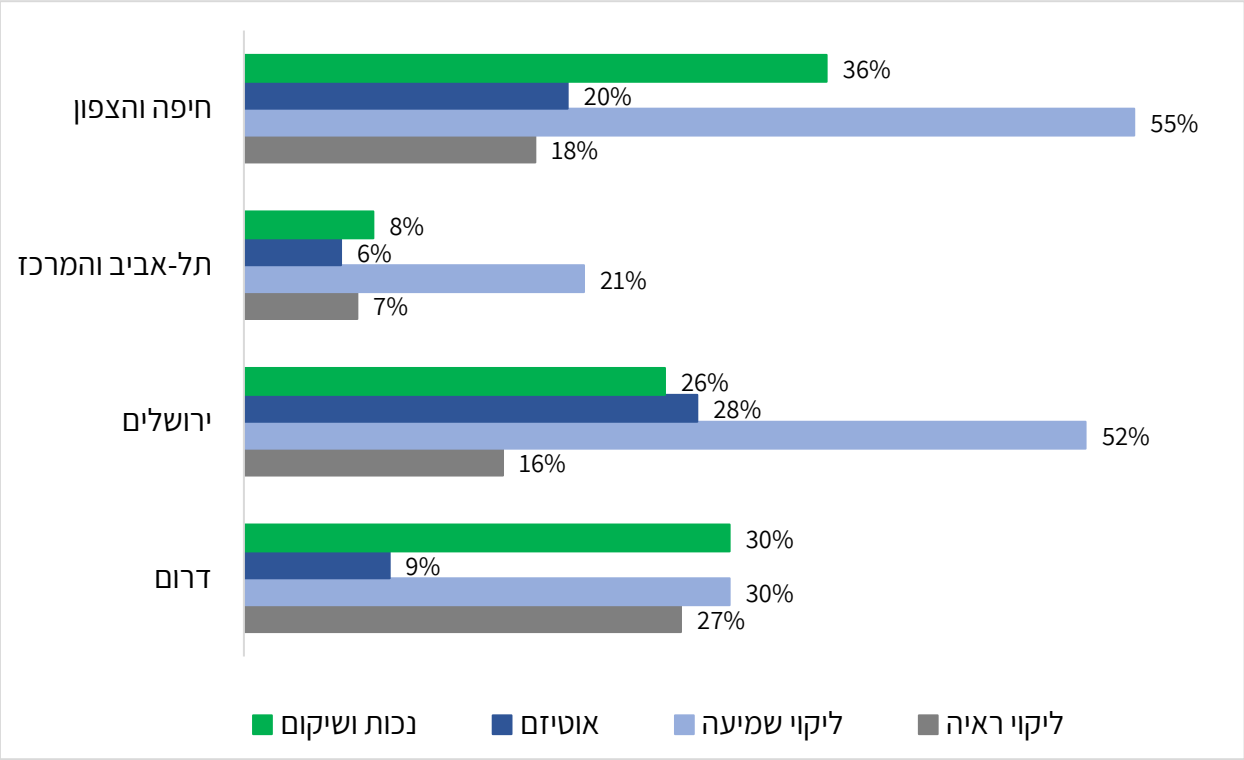

מנתוני התרשים עולה:

- **כמעט בכל המחוזות, שיעור הילדים הערבים עם ליקוי שמיעה הוא הגבוה ביותר מבין סוגי המוגבלויות.** כאמור, שיעור הילדים הערבים במעונות שיקומיים מתחום החרשות/לקויי שמיעה מכלל הילדים בארץ במעונות מסוג זה עומד על 36%.

  שיעורם של ילדים ערבים עם ליקוי שמיעה גבוה ביותר במחוזות חיפה והצפון (36 ילדים) וירושלים (29 ילדים), אך יש לזכור כי מדובר במספר ילדים קטן יחסית. במחוז הדרום פעוטות ערבים עם ליקוי שמיעה (19 פעוטות) מהווים כ-30% מכלל הילדים במעונות מסוג זה.

- השיעור הגבוה ביותר של ילדים ערבים עם מוגבלות מתחום נכות ושיקום נמצא במחוזות חיפה והצפון (36%, 160 ילדים). במחוז הדרום ובמחוז ירושלים ילדים ערבים מהווים 27% (66 ילדים) ו-25% (111 ילדים), בהתאמה, מכלל הילדים במעונות מתחום זה.

- השיעור הגבוה ביותר של ילדים ערבים מכלל הילדים עם אוטיזם נמצא במסגרות במחוזות חיפה והצפון – 36% (47 ילדים). בירושלים ילדים ערבים עם אוטיזם מהווים קצת יותר מרבע (28%, 21 ילדים) מכלל הילדים עם אוטיזם במעונות שיקומיים במחוז. בשאר המחוזות שיעור הילדים הערבים עם אוטיזם מכלל הילדים עם אוטיזם במחוז נע בין 6% ל-20%.

2.3 נתונים על מעונות יום שיקומיים וילדים בהם לפי יישובים ומחוזות

מעונות יום שיקומיים לדוברי ערבית ביישובים ערביים ומעורבים

במאי 2021 ב-14 יישובים ערבים ומעורבים פעלו 18 מעונות יום שיקומיים לדוברי ערבית בהם הושמו 396 ילדים ערבים ו-29 ילדים מקבוצות אוכלוסייה שונות נוספות (לא יהודים):

חמישה מעונות לילדים עם אוטיזם, עשרה מעונות מסוג שיקום ונכות ושלושה מעונות לילדים עם ליקויי שמיעה.

לוח 2: מעונות יום שיקומיים לדוברי ערבית ביישובים ערביים ומעורבים ומספר הילדים בהם
מאי 2021

סוג המעון	מחוז	יישוב	תפוסה מרבית מאושרת במסגרת	תפוסה בפועל		שיעור תפוסה
				ערבים	אחרים	
מעונות לילדים עם אוטיזם[33]	ירושלים	ירושלים	30	21	---	70%
	דרום	רהט	20	11	---	55%
	תל-אביב והמרכז	טירה	30	21	---	70%
	חיפה והצפון	נצרת	20	16	---	80%
	חיפה והצפון	באקה אל-גרביה - גת	20	13	---	65%
סה"כ		**5**	**120**	**82**	**---**	**68%**
מעונות שיקום ונכים	ירושלים	ירושלים	40	37	3	100%
	ירושלים	ירושלים	30	24	3	90%
	ירושלים	ירושלים	20	20	---	100%
	דרום	רהט	40	37	2	98%
	דרום	שגב שלום	40	28	1	73%
	תל-אביב והמרכז	קלנסווה	20	15	2	85%
	חיפה והצפון	אום אל פחם	40	25	6	78%
	חיפה והצפון	אכסאל	40	37	2	98%
	חיפה והצפון	עראבה	43	29	1	70%
	חיפה והצפון	כפר מנדא	30	17	1	60%
סה"כ		**10**	**343**	**269**	**21**	**85%**
מעונות לילדים עם ליקוי שמיעה	תל-אביב והמרכז	כפר קאסם	20	17	2	95%
	חיפה והצפון	סח'נין	40	26	6	80%
	חיפה והצפון	כפר קרע	10	2	---	20%
סה"כ		**3**	**70**	**45**	**8**	**76%**
סה"כ		**18**	**533**	**396**	**29**	**80%**

[32] עו"ס נחום עידו, מנהל השירות לילדים ולמתבגרים, משרד העבודה, הרווחה, והשירותים החברתיים, מכתב ונתונים מ-7 ביולי 2021, התקבל ב-13 ביולי 2021.

[33] במעון אחד בקטגוריה זאת, בעיר טירה, מושמים חמישה ילדים עם נכות/שיקום (שיקום ונכים).

מנתוני הלוח עולה:

- **ילדים ערבים היוו כ-93% מכלל הילדים המעונות לדוברי ערבית ביישובים ערביים ומעורבים.** שאר הילדים במעונות ביישובים ערביים סווגו לקבוצת דת "אחרת".
- **65% מכלל הילדים במעונות יום שיקומיים מושמים במעונות לדוברי ערבית ביישובים ערביים ומעורבים.**
- **שמונה מעונות יום שיקומיים לדוברי ערבית, מתוך 18 מעונות, נמצאים במחוז חיפה והצפון** (כ-44% מכלל המעונות שיקומיים לדוברי ערבית): שניים מהם (מתוך חמישה מעונות מסוג זה לדוברי ערבית) – מעונות לילדים עם אוטיזם; ארבעה (מתוך 10) – מעונות שיקום ונכות; ושני מעונות (מתוך שלושה) – מעונות לילדים עם ליקויי שמיעה.
- אין ביישובים ערבים מעונות יום שיקומיים ייחודיים לילדים עיוורים/עם ליקויי ראיה. כאמור, ברחבי הארץ ישנם סה"כ חמישה מעונות יום שיקומיים מסוג זה, אחד מהם פועל בירושלים (יישוב מעורב) וארבעה נוספים ממוקמים ביישובים יהודים. נתונים על הילדים הערבים בהם יוצגו בהמשך המסמך. במעונות אלה מושמים 15 ילדים ערבים.
- **התפוסה ברוב מעונות היום השיקומיים ביישובים הערבים אינה מלאה:** המעונות שמלאים או כמעט מלאים הם כל שלושת המעונות מסוג שיקום ונכים בירושלים, מעון אחד מסוג זה במחוז הדרום (מתוך שני מעונות מסוג זה במחוז) ומעון אחד במחוז חיפה והצפון (מתוך הארבעה שבמחוז).

באשר לעניין התפוסה במעונות יום שיקומיים בחברה הערבית, ממשרד הרווחה נמסר כי **באופן כללי - אין מחסור במעונות יום שיקומיים בעבור ילדים ערבים. עם זאת, בעוד שבמחוז הצפון ובמחוז הדרום, בחברה הבדואית, אין מחסור במעונות, המחסור קיים במזרח ירושלים - רק שם היו מקרים של ילדים ערבים שלא קיבלו מקום במעון.** גורמי המשרד לא מסרו את מספר הילדים שלא קיבלו מעון בירושלים, אך ציינו כי ילדים מהחברה הערבית בכל הארץ, ובעיקר ממזרח ירושלים, משולבים לא רק במעונות המיועדים לילדים מהחברה הערבית, אלא גם במעונות לילדים בחברה היהודית.[34]

מהמשרד נמסר עוד כי השנה מיושמת שיטה של פרסום מכרז "מתגלגל" למעונות יום שיקומיים: כמעט בכל חודש מתפרסם מכרז לפתיחת מעונות יום שיקומיים, על פי הצורך. **בימים אלה נפתחים שני מעונות חדשים במזרח ירושלים שייתנו מענה לצרכים ההולכים והגדלים שם. כמו כן, צפויים להיפתח מעונות יום שיקומיים חדשים ברמלה, בג'דידה מכר ובתל שבע.**

[34] עו"ס נחום עידו, מנהל השירות לילדים ולמתבגרים, משרד העבודה, הרווחה, והשירותים החברתיים: מכתב, 7 ביולי 2021, התקבל ב-13 ביולי 2021.

בתל שבע מדובר במעון יום שיקומי שנבנה על-ידי המדינה, ללא מעורבות גופים אחרים. לא נמסר מידע נוסף על מועד הפתיחה של המעונות.

עוד נמסר ממשרד הרווחה כי אין בעיה בתחום כוח האדם להפעלת מעונות יום שיקומיים. לדברי מנהל השירות לילדים ולמתבגרים, האחראי על המעונות במשרד הרווחה, מפעילי המעונות מצליחים למצוא ולאייש את כל המשרות החינוכיות במעונות היום השיקומיים בחברה הערבית.[35] המסמך הנוכחי אינו עוסק בסוגיות כוח האדם במעונות יום שיקומיים, והיא לא נבחנה כאן לעומק.

מעונות יום שיקומיים ביישובים מעורבים

נכון למאי 2021 בשישה יישובים מעורבים פועלים 11 מעונות יום שיקומיים לילדים מקבוצות אוכלוסייה שונות בהם משולבים ילדים ערבים: שלושה מעונות לילדים עם אוטיזם, חמישה מעונות מסוג שיקום ונכות, שני מעונות לילדים עם ליקויי שמיעה ומעון אחד לילדים עם ליקויי ראיה. יצוין כי לא מדובר על סה"כ מעונות שיקומיים שפועלים ביישובים מעורבים, אלא רק על המעונות בהם משולבים ילדים מהחברה הערבית.

נכו למאי 2021 במעונות אלה היו מושמים סה"כ 432 ילדים, בהם 110 פעוטות מהחברה הערבית.

[35] עו"ס נחום עידו, מנהל השירות לילדים ולמתבגרים, משרד העבודה, הרווחה, והשירותים החברתיים: מכתב, 7 ביולי 2021, התקבל ב-13 ביולי 2021.

לוח 3: מעונות יום שיקומיים ביישובים מעורבים, מאי 2021[36]

סוג המעון	מחוז	יישוב	תפוסה מרבית מאושרת	תפוסה בפועל			שיעור המושמים מהחברה הערבית מכלל המושמים
				ערבים	יהודים	אחרים	
מעונות לילדים עם אוטיזם	תל-אביב והמרכז	לוד	30	4	16	1	19%
		רמלה	20	1	14	1	6%
		תל-אביב	14	1	12	---	8%
סה"כ		**3**	**64**	**6**	**42**	**2**	**12%**
מעונות שיקום ונכים	ירושלים	ירושלים	40	24	13	3	60%
			50	5	37	6	10%
			40	1	39	0	3%
	תל-אביב והמרכז	לוד	20	11	15	4	37%
		תל-אביב	40	9	25	3	24%
	חיפה והצפון	חיפה	50	2	36	7	4%
		מעלות תרשיחא	20	8	3	2	62%
סה"כ		**5**	**260**	**60**	**168**	**25**	**24%**
מעונות לילדים עיוורים/ליקויי ראיה	ירושלים	ירושלים (קבוצה לילדים ערבים)	40	5	18	8	27%
סה"כ		**1**	**40**	**5**	**18**	**8**	**27%**
מעונות לילדים עם ליקוי שמיעה	ירושלים	ירושלים (קבוצה לילדים ערבים)	40	29	3	1	88%
	תל-אביב והמרכז	תל-אביב	44	2	26	11	5%
	חיפה והצפון	חיפה (קבוצה לילדים ערבים)	30	8	9	9	31%
סה"כ		**2**	**114**	**39**	**38**	**21**	**40%**
סה"כ		**11**	**478**	**110**	**266**	**56**	**25%**

מנתוני הלוח עולה:

- **110 ילדים ערבים, מתוך 607 ילדים ערבים במעונות יום שיקומיים בכלל (כ-18%) מושמים היום במעונות שיקומיים שפועלים ביישובים מעורבים ומיועדים לכלל האוכלוסייה.** ילדים ערבים מווים 25% מכלל הילדים ב-11 מעונות אלה.
- פרט למעון יום שיקומי מסוג שיקום ונכים בלוד, בו יש 150% תפוסה (התפוסה המרבית במעון היא 20 ילדים ומושמים בו בפועל 30 ילדים) ולמעון מסוג זה בירושלים, בו יש

[36] עו"ס נחום עידו, מנהל השירות לילדים ולמתבגרים, משרד העבודה, הרווחה, והשירותים החברתיים: מכתב, 7 ביולי 2021, התקבל ב-13 ביולי 2021.

100% תפוסה (תפוסה מלאה של 40 ילדם מתוך 40 מקומות מאושרים), בשאר מעונות היום השיקומיים אין תפוסה מלאה ויש מקומות פנויים.

- יש מעון אחד ביישובים מעורבים לילדים עיוורים/עם ליקויי ראיה - בירושלים. במעון זה ישנה קבוצה ייחודית לחמישה ילדים ערבים. כאמור, ברחבי הארץ ישנם סה"כ חמישה מעונות יום שיקומיים מסוג זה; ארבעה מעונות נוספים ממוקמים ביישובים יהודיים. סה"כ יש 15 ילדים ערבים שמושמים במעונות מסוג זה.

מעונות יום שיקומיים ביישובים יהודיים

נכון למאי 2021 פעלו 26 מעונות יום שיקומיים ביישובים יהודיים בהם היו מושמים 101 פעוטות מהחברה הערבית. להלן הנתונים על מעונות אלה.

יצוין כי לא מדובר על סה"כ מעונות שיקומיים שפועלים ביישובים יהודיים, אלא רק על המעונות בהם משולבים ילדים מהחברה הערבית.

לוח 4: מעונות יום שיקומיים ביישובים יהודיים, מאי 2021

סוג המעון	מחוז	יישוב	תפוסה מרבית מאושרת במסגרת	תפוסה בפועל			שיעור המושמים מהחברה הערבית מכלל המושמים
				ערבים	יהודים	אחרים	
מעונות לילדים עם אוטיזם	הדרום	באר שבע	20	1	12	3	6%
	תל-אביב והמרכז	כפר סבא, נתניה, מודיעין (4 מעונות)	116	4	93	10	3.7%
	חיפה והצפון	חיפה, קריית אתא, כרמיאל, עמק יזרעאל, מנשה (5 מעונות)	130	6	93	16	5%
		כרמיאל	30	12	12	1	50%
סה"כ		**10**	**296**	**23**	**210**	**29**	**9%**
מעונות שיקום ונכים	הדרום	באר שבע	20	1	18	1	5%
	תל-אביב והמרכז	פתח תקווה	40	1	33	4	3%
		באר יעקוב	40	4	27	2	12%
	חיפה והצפון	נהריה	40	17	21	2	43%
		כרמיאל	40	9	25	5	23%
		בנימינה – גבעת עדה	40	7	25	7	18%
		עמק יזרעאל	40	5	34	1	13%
		זבולון, קריית שמונה (2 מעונות)	70	4	57	5	6%
סה"כ		**10**	**370**	**48**	**270**	**34**	**14%**
מענות מעורבים[37]	הדרום	אשקלון	40	1	30	7	3%
סה"כ		**1**	**40**	**1**	**30**	**7**	**3%**
מעונות לילדים עיוורים/ליקויי ראיה	הדרום	באר שבע (קבוצה לילדים ערבים)	30	4	10	1	16%
	תל-אביב והמרכז	פתח תקווה	40	2	28	6	6%
		רחובות	20	2	13	1	13%
	חיפה והצפון	זבולון	20	2	8	1	18%
סה"כ		**4**	**110**	**10**	**59**	**9**	**13%**
מעונות לילדים עם ליקוי שמיעה	הדרום	באר שבע (קבוצה לילדים ערבים)	40	19	9	3	61%
סה"כ		**1**	**40**	**19**	**9**	**3**	**61%**
סה"כ		**26**	**856**	**101**	**578**	**82**	**13%**

[37] לילדים מתחום שיקום ונכים וילדים עם אוטיזם.

מנתוני הלוח עולה:

- **110 ילדים ערבים, מתוך 607 ילדים ערבים במעונות יום שיקומיים (כ-17%), מושמים היום במעונות שיקומיים שפועלים ביישובים יהודיים ומיועדים לכלל האוכלוסייה.** ילדים ערבים מהווים 13% מכלל הילדים ב-26 מעונות אלה.
- בבאר שבע, הן במעון מתחום חרשות והן במעון מתחום העיוורון, ישנן קבוצות ייחודיות לילדים ערבים. לגבי שאר המעונות לא ציינו גורמי המשרד האם יש בהם קבוצות ייחודיות של ילדים ערבים או שכל הילדים שוהים ביחד בקבוצות מעורבות.
- השיעור הגבוה ביותר של ילדים ערבים מכלל הילדים במעונות ביישובים יהודיים נמצא במעון בבאר שבע לילדים עם ליקוי ראייה – שיעור הילדים הערבים במעון זה עומד על 61%. עם זאת, מבחינה מספרית, מדובר על עשרה ילדים ערבים, עבורם מופעלת, כאמור, קבוצה ייחודית לילדים ערבים.

3. חלופות למעון יום שיקומי

ילדים עם מוגבלות שלא נמצא להם מקום במעון יום שיקומי, למרות זכאותם למעון כזה, מושמים במעון רגיל (מוכר) והם זכאים לליווי של סייעת שילוב בהיקף של 180 שעות חודשיות.[38]

בנוסף, פעוטות הזכאים למעון יום שיקומי אשר הוריהם מעדיפים שישתלבו במעון רגיל זכאים לקבל עד ארבע שעות ליווי של סייעת (סייעת שילוב). נציין כי בוועדות הכנסת נטען כי ארבע שעות אינן נותנות מענה מלא לצורכי הילדים וכי הורים רבים אוספים את הפעוט מהמעון – כיון שהוא אינו יכול להישאר בו ללא סייעת – ולכן נאלצים שלא לצאת לעבודה. נוסף על כך נטען שיש קושי רב בשילוב הפעוטות במסגרות רגילות משום שאין חובה חוקית לשלב פעוטות אלה ובשל חוסר הנכונות של המסגרת המשלבת לעשות כן.[39]

חלופה נוספת ניתנת לילדים עם עיכוב התפתחותי הזכאים למעון יום שיקומי ואינם יכולים לממש זכותם בגין מצבם הרפואי (חשש מזיהומים והידבקות במחלות). ילדים אלו מקבלים, באישור משרד הבריאות, חלופה למעון יום שיקומי – סייעת השוהה עימם בבית עד שמונה שעות ביום (סייעת בית). הקריטריונים לקבלת סייעת בבית נקבעו על פי הסדר חריג שהותווה בהסכמה במסגרת בג"צ 07/4165. הסדר זה אינו מעוגן בתקנות ובנהלים של משרד הבריאות.[40]

---

[38] דינה בן לביא, השירות לילדים ולמתבגרים, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, שיחת טלפון, 27 ביולי 2021.

[39] ד"ר יסכה מוניקנדם-גבעון: מסגרות לפעוטות עם מוגבלות מלידה עד גיל שלוש, בתוך: מסגרות לילדים בגיל הרך והפיקוח הממשלתי עליהן, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 2 בפברואר 2020.

[40] ד"ר יסכה מוניקנדם-גבעון: מסגרות לפעוטות עם מוגבלות מלידה עד גיל שלוש, בתוך: מסגרות לילדים בגיל הרך והפיקוח הממשלתי עליהן, מרכז המחקר והמידע של הכנסת 2 בפברואר 2020.

לפני הצגת הנתונים נציין כי מבקר המדינה, בדו"ח מ-2017 שבדק את מערך שירותי הסמך של משרד הרווחה והשירותים החברתיים הצביע על מחסור וקושי בגיוס כ"א עבור כל תחום הסמך מקצועי במשרד שכולל גם את הסייעות, ובעיקר עבור מטפלים בתחום המוגבלויות.[41]

בהקשר זה גורמי משרד הרווחה מסרו כי בימים אלה מתקיים מהלך של שינוי כולל של מערך השירות הסמך מקצועי, תוך מתן דגש על דרישה לאיכות טובה יותר של מטפלים המטפלים באנשים עם מוגבלות.

המשרד פרסם שני מכרזים שמטרתם לשפר את איכות וטיב השירות. בסוף ההליך המכרזי יבחרו מפעילים שידרשו לעמוד בתנאים שיבטיחו טיפול מקצועי יותר. בין התוצאות העיקריות שצופים גורמי משרד הרווחה מהמהלך הן הכשרה וליווי מקצועיים לסייעות והתאמה תרבותית לקבוצות אוכלוסייה שונות.[42]

כאמור, נתונים על ילדים עם מוגבלות שמקבלים סיוע במסגרת מעונות יום שיקומיים הנם נתונים דינמיים, המתעדכנים במהלך השנה. הדבר נכון גם לגבי נתונים על הילדים שמקבלים סיוע חלופי למעון יום שיקומי. הנתונים שמוצגים במסמך מתייחסים למאי 2021 (שנת הלימודים תשפ"א (2020/21)) והם התקבלו במרכז המחקר והמידע של הכנסת ביולי 2021.[43]

3.1 סייעות שילוב לילדים עם מוגבלות במעונות יום לפעוטות עד גיל שלוש

על פי משרד הרווחה, נכון לחודש מאי 2021 פעלו במסגרות לפעוטות 271 סייעות שילוב. מתוכן, 14 סייעות (שהן כ-5% מסייעות השילוב), ליוו ילדים מהחברה הערבית. שמונה מהן – במעונות ביישובים ערביים. שיש נוספות – במעונות בשאר היישובים.[44]

שיש סייעות שילוב ליוו ילדים המתמודדים עם אוטיזם; שמונה נוספות ליוו ילדים בתחום שיקום ונכות.

היקב שעות הליווי החודשיות לכלל הילדים נע בין 30 ל-99 שעות, כאשר ישנם מקרים בודדים בהם הסיוע ניתן ל-15 שעות חודשיות בלבד. היקף שעות הליווי לילדים בחברה הערבית נע בין 25 שעות חודשיות ל-40-60 שעות; במקרה אחד הסיוע ניתן בהיקף של 83 שעות ובמקרה נוסף – 15 שעות בלבד.

---

[41] דוח מבקר המדינה 68ג' בנושא: מערך שירותי הסמך של משרד הרווחה, מאי 2018.

[42] עו"ס נחום עידו, מנהל השירות לילדים ולמתבגרים, משרד הרווחה, והשירותים החברתיים, מכתב ונתונים מ-7 ביולי 2021, התקבל ב-13 ביולי 2021.

[43] יצוין כי במהלך העבודה על המסמך, בחודש אוגוסט, התקבלו נתונים שונים מאלה שהתקבלו ביולי, אך לא ברור עדיין ממה נובע ההבדל. ככל שייתקבלו נתונים אחרים - המסמך יעודכן בהתאם.

[44] עו"ס נחום עידו, מנהל השירות לילדים ולמתבגרים, משרד הרווחה, והשירותים החברתיים, מכתב ונתונים מ-7 ביולי 2021, התקבל ב-13 ביולי 2021.

תשע סייעות ליוו ילדים במחוז הצפון; שתי סייעות במחוז ירושלים ושתי נוספות – בתל-אביב; סייעת אחת עבדה במחוז חיפה.

יצוין כי בכמה רשויות בודדות, במסגרת התוכנית "מסיכון לסיכוי",[45] סייעת שילוב אחת יכולה לתת ליווי לכמה ילדים עם מוגבלות באותו מעון. שעות הליווי של סייעת שילוב במקרים אלה הנן סכום השעות אליהן זכאי כל אחד מהפעוטות אותם היא מלווה (למשל, אם סייעת מלווה שלושה פעוטות במעון אחד וכל אחד מהם זכאי לשעתיים של ליווי ביום, סה"כ שעות ליווי של סייעת שילוב ביום יסתכם בשש שעות). אין בנתונים שנמסרו ממשרד הרווחה שהוצגו לעיל מידע על סייעות שילוב שבפועלות במסגרת תוכנית זו.

3.2 סייעות בית לילדים עם מוגבלות עד גיל שלוש

על פי נתונים המשרד,[46] נכון לחודש מאי 2021 פעלו 137 סייעות בית. מתוכן, 13 סייעות (כ-9%) מסייעות לילדים מהחברה הערבית; עשר מהן מהחברה הערבית.

היקב שעות הליווי החודשיות לכלל הילדים נע בין 50-70 ל-99 שעות, כאשר ישנם מקרים בודדים בהם הסיוע ניתן ל-10-13 שעות חודשיות בלבד. היקף שעות הליווי של סייעת בית לילדים בחברה הערבית נע בין כ-70 שעות חודשיות (ארבעה מקרים) ל-90 עד 99 שעות (תשעה מקרים).

באופן כללי, הסיוע של סייעת בבית ניתן רק לילדים עם מוגבלות בתחום שיקום ונכות.

מבחינת החלוקה למחוזות: שלושה פעוטות מקבלים שירותי סייעת בית במחוז הדרום; פעוט אחד במחוז המרכז; בחמישה מקרים השירות ניתן במחוז הצפון ובארבעה נוספים – במחוז חיפה.

[45] תוכנית "מסיכון לסיכוי" פעול במסגרת התוכנית הלאומית לילדים ובני נוער בסיכון 360^0, ובמסגרתה ניתן סיוע בשילוב ילדים עם צרכים מיוחדים, בגיל הרך (גיל לידה עד שלוש שנים), במעונות יום רגילים, תוך הנגשת שירותים טיפוליים (פארא-רפואיים) בתוך המעון וקיום מערך תומך למשפחות. מקור: התוכנית הלאומית לילדים ובני נוער בסיכון 360^0 , כניסה אחרונה: 1 באוגוסט 2021.

[46] עו"ס נחום עידו, מנהל השירות לילדים ולמתבגרים, משרד הרווחה, והשירותים החברתיים, מכתב ונתונים מ-7 ביולי 2021, התקבל ב-13 ביולי 2021

חלק ב: נתונים על תלמידים מהחברה הערבית בגני חינוך מיוחד

4. חינוך מיוחד בחברה הערבית[47]

בשנת 2020 (שנת הלימודים תש"ף) 56,339 מתוך כ-256,000 תלמידי חינוך מיוחד בישראל (21.3%) היו בחינוך הערבי. שיעור תלמידי החינוך המיוחד בחינוך הערבי 10.2% (10% בחינוך הערבי, כולל החינוך הבדואי, ו-12.7% בחינוך הדרוזי) לעומת 11.5% בחינוך העברי.

בשנת 2020, 56.3 אלף מתוך כ-256 אלף תלמידי חינוך מיוחד בישראל היו בחינוך הערבי. שיעור תלמידי החינוך המיוחד בחינוך הערבי 10.2% בהשוואה ל-11.5% בחינוך העברי.

תלמידי החינוך המיוחד לומדים במסגרות חינוך מיוחד (בהן בתי ספר וגנים לחינוך מיוחד וכיתות חינוך מיוחד בבתי ספר רגילים) או משולבים במסגרות חינוך רגילות. בשנת 2020 65.2% מתלמידי החינוך המיוחד הערבים (36,746 תלמידים) משולבים בחינוך הרגיל, בהשוואה לכ-61% מתלמידי החינוך העברי.

במסמך מרכז המחקר והמידע של הכנסת מ-2017 הוצגה תמונת מצב רחבה של אנשים עם מוגבלויות בחברה הערבית, כולל שירותי חינוך מיוחד. בהקשר זה צוין במסמך כי ממצאי מחקרים קודמים (האחרון שבהם נעשה בשנת 2006) העידו על פערים בחינוך המיוחד הערבי בהשוואה לחינוך העברי, אשר עשויים להעיד על חוסר שוויון בהקצאת משאבים למשל לגנים ולהנגשה, ועל תת אבחון קריטי במיוחד בתחום האוטיזם. כדברי כותבי המאמרים, מצב זה עלול לפגוע בזכויות הילדים להתפתחות תקינה וקבלת טיפול הולם למיצוי כישורים, טיוב ומניעת החרפה של בעיות לימודיות, תפקודיות, רפואיות נפשיות וחברתיות.[48]

4.1 נתונים על תלמידים ערבים בגני חינוך מיוחד

חוק חינוך מיוחד, התשמ"ח-1988 קובע כי תלמיד חינוך מיוחד זכאי לשיבוץ במוסד חינוך מתאים הקרוב ככל האפשר לאזור מגוריו. האחריות על שיבוץ תלמידי חינוך מיוחד במסגרות החינוך המיוחד וכן על בניית כיתות חינוך מיוחד, במימון משרד החינוך, היא על הרשות המקומית. בפועל במקרים רבים לתלמידים הנזקקים למסגרת חינוך מיוחד אין מסגרת מתאימה ביישוב המגורים והם משובצים במסגרות חינוך מיוחד מחוץ לרשות המקומית שבה הם מתגוררים, לרוב באותו המחוז.[49] **המגזר או שפת האם של התלמיד אינם נמנים בין הגורמים שיובאו בחשבון בקביעת השיבוץ של תלמיד חינוך מיוחד על פי הנחיות משרד החינוך בעניין זה** והשיקולים המרכזיים בשיבוץ הם ההתאמה לאפיון המוגבלות של התלמיד ולגילו והמרחק ממקום מגוריו.[50]

---

[47] יסכה מוניקדם-גבעון, נתונים על תלמיד חינוך מיוחד לפי קבוצות אוכלוסיה, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דצמבר 2020

[48] יסכה מוניקדם-גבעון, אנשים עם מוגבלות בחברה הערבית-נתונים כלליים ונתונים על שירותי חינוך, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מרס 2017.

[49] לפירוט והרחבה בנושא זה ראו: אתי וייסבלאי, מחסור במסגרות חינוך מיוחד: מיפוי צרכים ומענים מרכז המחקר והמידע של הכנסת,, יוני 2018. נציין כי בשנתיים האחרונות במסגרת הרפורמה בחינוך המיוחד הופנו משאבים ניכרים לבניית מוסדות חינוך מיוחד והוקדשו מאמצים לקידום בניית מוסדות חינוך מיוחד ברשויות שבהן נמצא מחסור במסגרות.

[50] משרד החינוך, שיבוץ תלמידים במסגרות החינוך המיוחד, חוזר מנכ"ל נט/8(א), כ"ב בניסן התשנ"ט, 8 באפריל 1999

בהמשך לכך, **תלמידי חינוך מיוחד ערבים, בהם גם תלמידי גני ילדים עשויים ללמוד במסגרות חינוך מיוחד בחינוך הערבי או להיות משובצים במסגרות בחינוך העברי.**

לצורך העבודה על מסמך זה הופקו נתונים על גני חינוך מיוחד בחינוך הערבי לתלמידים עם מוגבלויות שונות ועל תלמידים בגנים אלה בפילוח לפי מחוז גיאוגרפי בשנת 2021 (שנת הלימודים תשפ"א). העיבודים בוצעו באמצעות מערכת במבט רחב של משרד החינוך בתאריך ה-14 ביוני 2021. בנוסף הופקו לבקשתנו על ידי משרד החינוך נתונים על תלמידי גני חינוך מיוחד שלומדים מחוץ למגזר שלהם.[51]

בשנת 2021 לומדים בגני חינוך מיוחד 22,974 תלמידים, בתוכם 5,427 תלמידים ערבים. 58% מתוכם לומדים בגנים בחינוך הערבי ו-42% בגנים בחינוך העברי.

להלן יוצגו נתונים מרכזיים על תלמידים ערבים בגני חינוך מיוחד הלומדים במסגרות חינוך בחינוך העברי ונתונים על תלמידי חינוך מיוחד וגני חינוך מיוחד לפי מחוז. בשל מיעוט תלמידים באפיוני מוגבלויות שונים בכל מחוז יוצגו נתונים על תלמידים ערבים בגנים בחינוך העברי רק לגבי סוגי כיתות שבהן מספר התלמידים הגדול ביותר – מעוכבי התפתחות ורצף האוטיזם. בחלק מן המחוזות ניתן היה להציג נתונים גם על תלמידים בגנים לתלמידים מעוכבי שפה.

נתונים מפורטים על גני חינוך מיוחד בחינוך הערבי והלומדים בהם ועל תלמידי חינוך מיוחד ערבים הלומדים בחינוך העברי במחוזות השונים ובסוגי כיתות מרכזיים מופיעים בנספחים למסמך זה.

4.1.1 תלמידים ערבים בגני חינוך מיוחד בחינוך העברי

בשנת הלימודים תשפ"א(2020/21) לומדים בגני חינוך מיוחד 22,974 תלמידים, בתוכם 5,427 תלמידים ערבים (כולל בדואים ודרוזים). בסה"כ כ-24% מכלל תלמידי גני חינוך מיוחד במערכת החינוך הם ערבים. מעט גבוה משיעור התלמידים הערבים בקרב תלמידי הגנים בחינוך הרגיל – 21%.

על פי נתונים שהתקבלו ממשרד החינוך בסה"כ מבין התלמידים הערבים בגני חינוך מיוחד – 3,152 (58%) לומדים בגני חינוך מיוחד בחינוך הערבי ו-2,275 (42%) בגני חינוך מיוחד בחינוך העברי. נציין כי באותה שנה למדו 16 תלמידי חינוך מיוחד יהודים בגני חינוך מיוחד בחינוך הערבי.

בבחינת הנתונים לאורך זמן נראה כי שיעור התלמידים הערבים המשובצים בגני חינוך מיוחד בחינוך העברי מתוך כלל התלמידים הערבים בחינוך המיוחד נמצא במגמת עלייה מאז שנת 2017, אז עמד שיעור זה על 33%.

[51] יואב אזולאי, מנהל אגף א' כלכלה וסטטיסטיקה, מינהל כלכלה ותקציבים, משרד החינוך, קובץ נתונים בנושא תלמידי גני חינוך מיוחד שלומדים מחוץ למגזר שלהם, 29 ביוני 2021. נתוני שנת הלימודים תשפ"א הם נתונים **ארעיים** הנכונים למועד הפקתם.

תרשים 7: תלמידים ערבים בגני חינוך מיוחד בחינוך העברי והערבי, 2017-2021

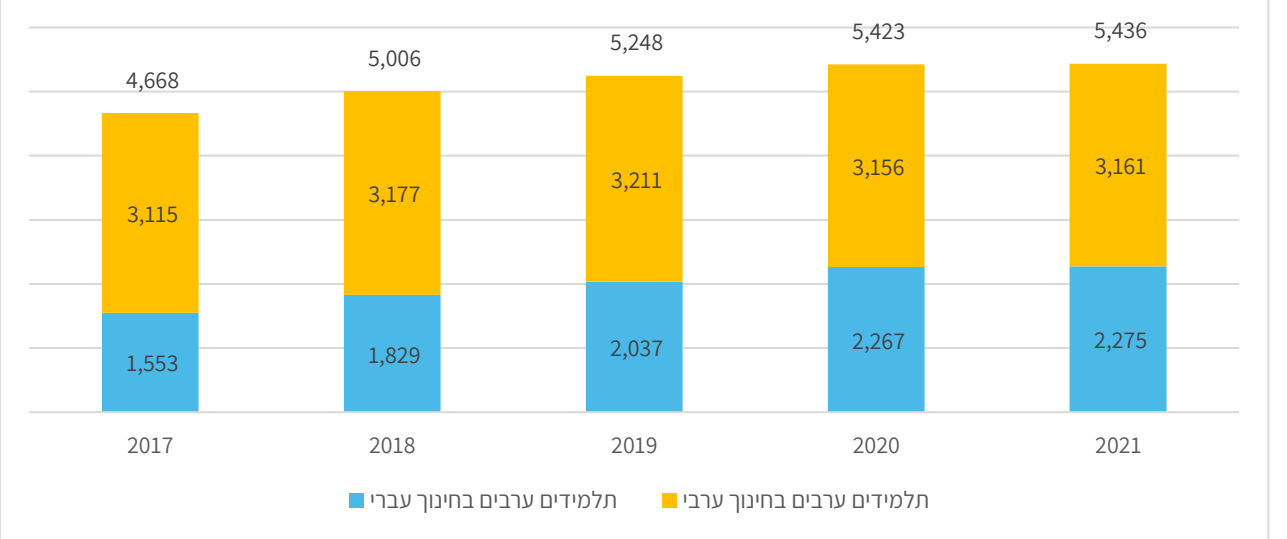

נתוני שנת הלימודים תשפ"א (2021) מעידים על הבדלים ניכרים בין המחוזות בשיעור התלמידים הערבים הלומדים בחינוך העברי. במחוז תל-אביב כ-95% מן התלמידים הערבים לומדים בגני ילדים בחינוך המיוחד העברי, ואילו במחוז הצפון 15% מן התלמידים הערבים לומדים בגני ילדים בחינוך המיוחד העברי. בסה"כ כ-32% מן הילדים הערבים שלומדים מחוץ לחינוך הערבי הם במחוז תל-אביב ו-20% במחוז המרכז. פירוט הנתונים בתרשים הבא:

תרשים 8: תלמידי גני חינוך מיוחד ערבים הלומדים בגנים בחינוך העברי והערבי, תשפ"א (2020/21)

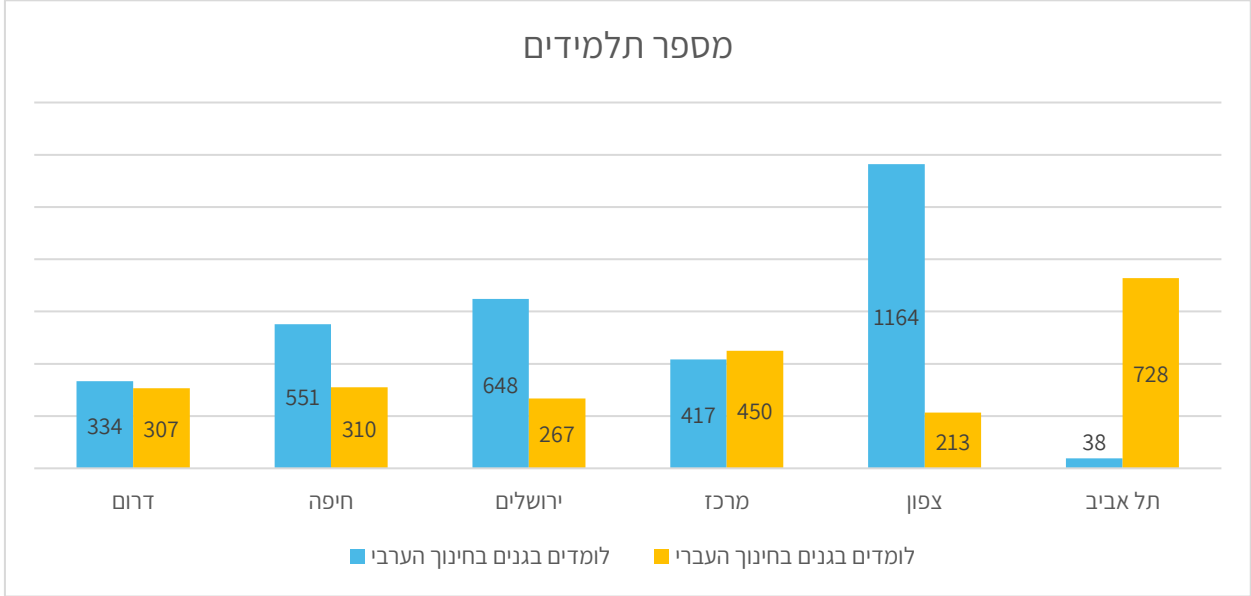

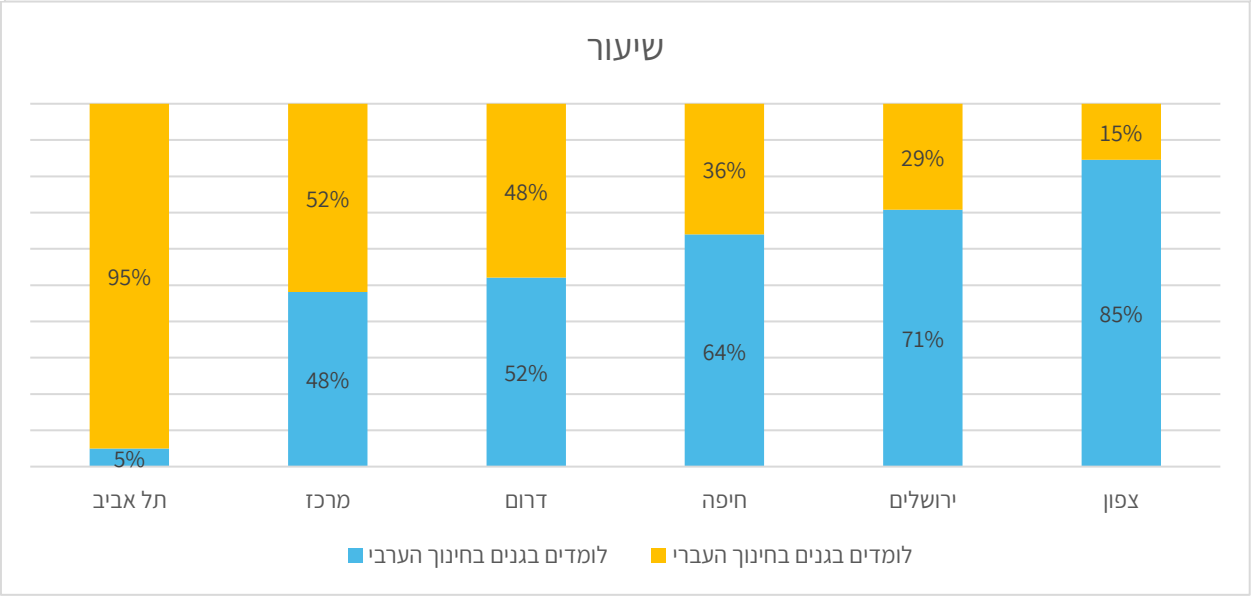

בבחינת הנתונים על תלמידים ערבים בחינוך העברי באפיוני מוגבלות מרכזיים אנו רואים כי מבין התלמידים הערבים הלומדים בגנים לתלמידים על רצף האוטיזם, 59% (807 תלמידים) לומדים בגנים בחינוך העברי ומבין התלמידים הערבים הלומדים בגנים לילדים עם עיכוב התפתחותי 47% (845 תלמידים) לומדים בגנים בחינוך העברי. במחוז תל אביב המספר הגדול ביותר של תלמידים ערבים בגנים לתלמידים מעוכבי התפתחות ותלמידים בגנים לתלמידים על הרצף האוטיסטי הלומדים בגנים בחינוך העברי. אך מספרים גדולים של תלמידים אלו נמצאו גם במחוזות המרכז והדרום.

פירוט הנתונים בתרשימים להלן:

תרשים 9: תלמידים ערבים בגני חינוך מיוחד לתלמידים מעוכבי התפתחות ולתלמידים על הרצף האוטיסטי בחינוך העברי והערבי, תשפ"א (2020/21)

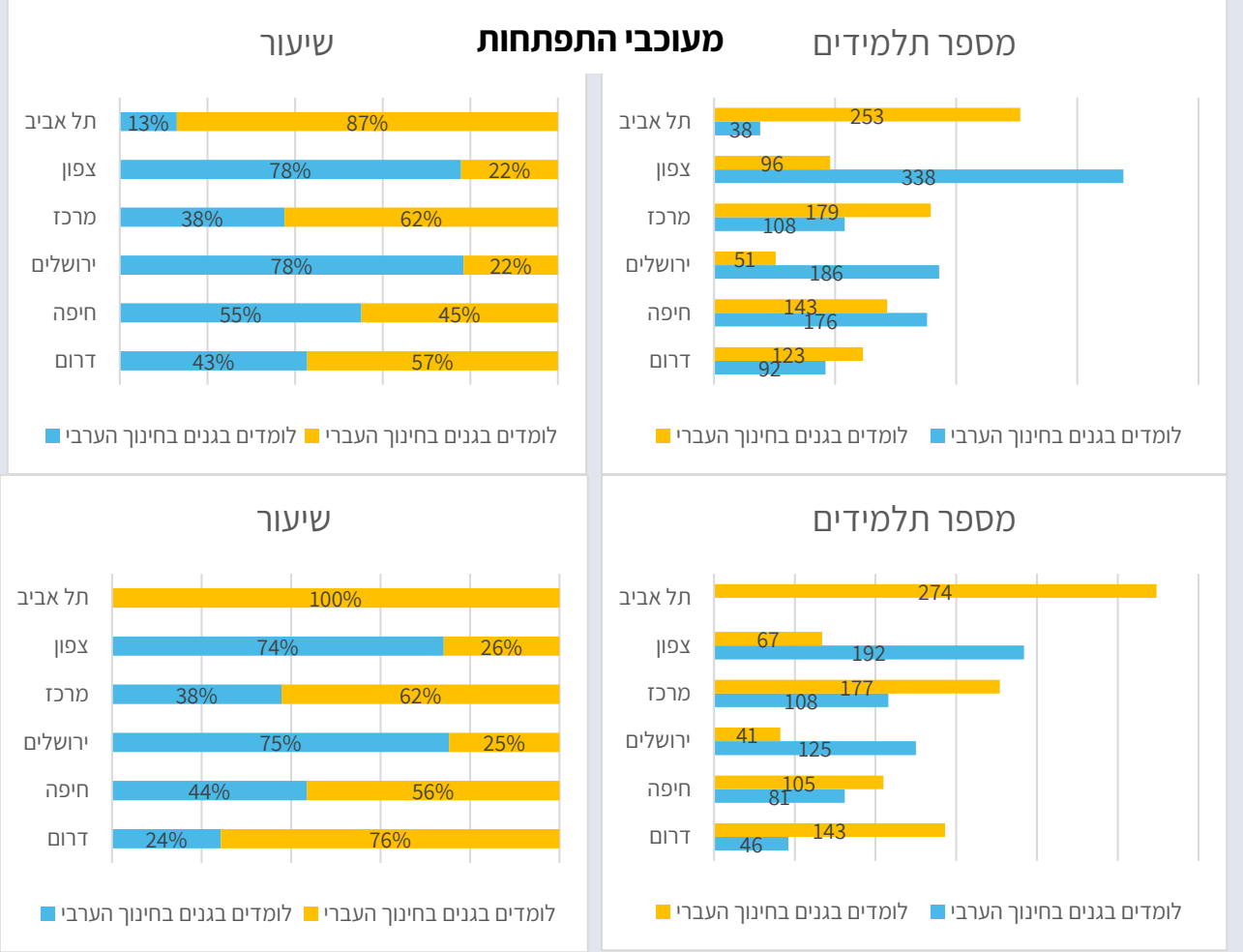

4.1.2 תלמידים ערבים בגני חינוך מיוחד במחוזות השונים בשנת הלימודים תשפ"א (2021)

בפרק זה מוצגים נתונים מרכזיים על תלמידים ערבים בגני חינוך מיוחד בכל אחד ממחוזות משרד החינוך בשנת הלימודים תשפ"א (2021). זאת בפירוט לפי הגנים המיועדים לאוכלוסיות השונים ולתלמידים עם אפיוני מוגבלות שונים בכל מחוז. נמצא כי במחוז תל אביב יש ארבעה גני חינוך מיוחד בחינוך הערבי בלבד בהם לומדים 38 תלמידים ולכן לא יוצג מידע בעבורו בפרק זה. נזכיר כי נתוני שנת הלימודים תשפ"א הם **ארעיים** ונכונים למועד הפקתם.

נתונים מפורטים על גני חינוך מיוחד והלומדים בהם בכל אחד מהמחוזות ועל תלמידים ערבים בגנים בחינוך העברי והערבי מופיעים בנספחים למסמך זה.

מחוז דרום

במחוז דרום אוכלוסייה גדולה של תלמידים בדואים בשנת 2021 הם מהווים 24% מתלמידי הגנים במחוז. יתר התלמידים במחוז לומדים בחינוך העברי.

מבין 2,773 תלמידי גני חינוך מיוחד במחוז 641 (23.1%) הם בדואים, מתוכם 334 הלומדים בגנים בחינוך הערבי ו-307 תלמידים בגנים בחינוך העברי.

בין הנתונים המרכזיים העולים מן הנתונים על גני חינוך מיוחד בחינוך העברי והבדואי במחוז הדרום והלומדים בהם:

- ככלל בחינוך הבדואי במחוז הדרום קיימות כיתות גן עבור רוב אפיוני המוגבלויות, מלבד הפרעות התנהגותיות ומוגבלות בראייה, אך מספר הגנים מצומצם ביחס לחינוך העברי.
- כ-15% מגני חינוך מיוחד במחוז הדרום הם בחינוך הבדואי. עם זאת עבור אפיוני מוגבלויות מסויימים – שיתוק מוחין ונכויות פיזיות קשות, מוגבלות שכלית התפתחותית ברמות שונות ומוגבלות בשמיעה, חלקם של גני הילדים בחינוך הבדואי גבוה יותר.
- אפיון המוגבלות הנפוץ בקרב תלמידי גני חינוך מיוחד בחינוך העברי הוא עיכוב התפתחותי (49% מתלמידי הגנים) ו-36% נוספים לומדים בגנים המיועדים לתלמידים עם אוטיזם. בעוד בקרב תלמידי גני חינוך מיוחד בחינוך הבדואי מוגבלות בשמיעה נפוצה ברמה דומה לעיכוב התפתחותי (28% מתלמידי הגנים בכל אחד מאפיוני המוגבלויות) ומוגבלות שכלית התפתחותית ברמה בינונית ובינונית מורכבת שכיחה יותר מאשר בחינוך העברי (13% מתלמידי גני חינוך מיוחד בחינוך הבדואי מאופיינים בסוג זה של מוגבלות לעומת 2% מן התלמידים בחינוך העברי). אוטיזם הוא אחד מאפיוני המוגבלויות הנפוץ גם בחינוך הבדואי (14% מתלמידי גני חינוך מיוחד) אך פחות מאשר בקרב תלמידי החינוך העברי.
- מנגד, אם מתייחסים לכלל התלמידים הבדואים בגני חינוך מיוחד, לרבות אלו הלומדים בגנים בחינוך העברי אנו רואים כי 34% מתוכם לומדים בגנים לתלמידים עם עיכוב התפתחותי (לעומת 51% מן התלמידים היהודים בחינוך העברי הקדם-יסודי) ו-29% בגנים לתלמידים על רצף האוטיזם (לעומת 35% מן התלמידים היהודים).

נתונים מפורטים בתרשימים להלן:

תרשים 10: גני חינוך מיוחד ותלמידים ערבים בגני חינוך מיוחד במחוז דרום, תשפ"א (2020/21)

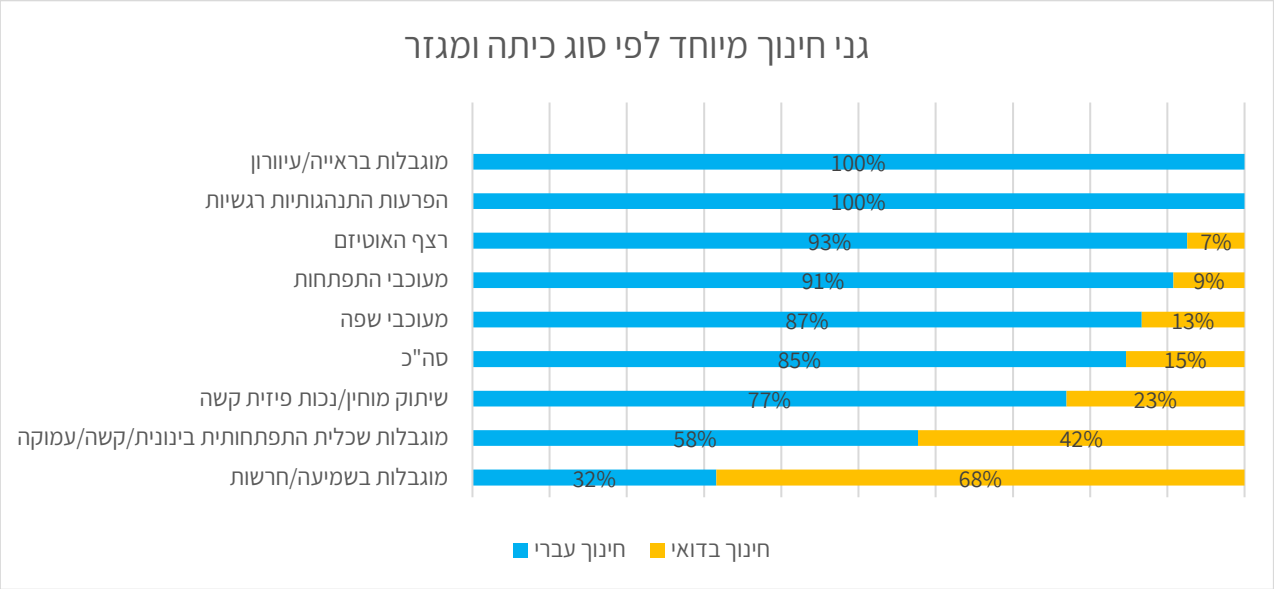

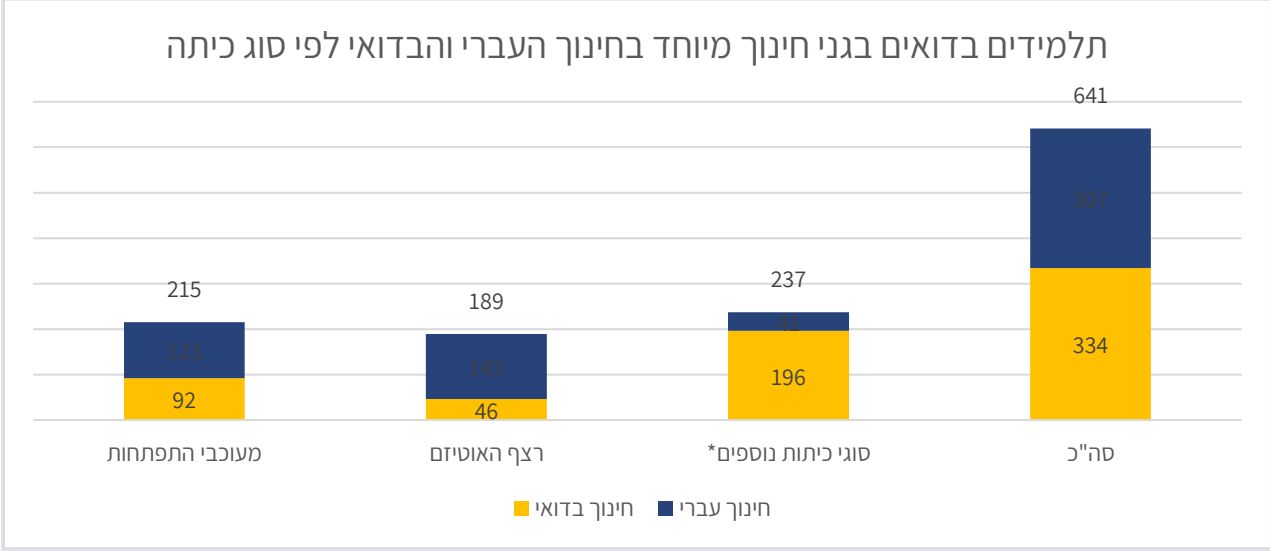

* כולל: מוגבלות בינונית מורכבת, מוגבלות בשמיעה/חרשות, מוגבלות קשה/עמוק/סעודי, מוגבלות בראייה/עיוורון, מוגבלות שכלית בינונית, מוגבלות שכלית קלה, הפרעות התנהגותיות/רגשיות קשות, שיתוק מוחין ונכויות פיזיות קשות, מעוכבי שפה

מחוז חיפה

במחוז חיפה תלמידים בחינוך העברי (73% מתלמידי הגנים בחינוך הרגיל), בחינוך הערבי (24% מתלמידי הגנים בחינוך הרגיל) והדרוזי (2% מתלמידי הגנים בחינוך הרגיל). כן קיימת אוכלוסייה קטנה של 200 תלמידי גנים בדואים.

מבין 2,435 תלמידי גני חינוך מיוחד במחוז, 35.4% - 861 תלמידים הם ערבים (כולל דרוזים ובדואים), בתוכם 551 הלומדים בגני חינוך מיוחד בחינוך הערבי ו-310 נוספים הלומדים בגנים בחינוך העברי.

בין הממצאים העולים מן הנתונים על גני חינוך מיוחד והלומדים בהם לפי מגזר במחוז חיפה:

- בחינוך הערבי יש כיתות גן לתלמידים עם כל אפיוני המוגבלויות, לעיתים במספר דומה לזה שבחינוך העברי, אך אין כמעט גני חינוך מיוחד בחינוך הדרוזי.
- 75% מגני חינוך מיוחד במחוז מיועדים לתלמידי החינוך העברי, 22% לתלמידי החינוך הערבי ו-3% לתלמידי החינוך הדרוזי. שיעור דומה לפיזור אוכלוסיות אלה בכלל תלמידי הגנים במחוז. כן פועל גן אחד המיועד לתלמידי חינוך מיוחד בחינוך הבדואי. עם זאת בכמה אפיוני מוגבלויות יש שיעור גבוה יותר של גנים בחינוך הערבי בהם: הפרעות התנהגותיות ורגשיות קשות (64% מהגנים מסוג זה במחוז הם בחינוך המיוחד הערבי ו-9% נוספים בחינוך הדרוזי), מוגבלות שכלית-התפתחותית בינונית ובינונית-מורכבת (52% מהגנים במחוז בחינוך הערבי) ומוגבלות בשמיעה (43% מהגנים במחוז בחינוך הערבי).
- בקרב תלמידי גני חינוך מיוחד בחינוך העברי כמחצית לומדים בגנים המיועדים לתלמידים עם עיכוב התפתחותי ו-25% נוספים לומדים בגנים המיועדים לתלמידים עם אוטיזם. בגנים בחינוך הערבי (כולל דרוזי ובדואי) 32% מן התלמידים בגני חינוך מיוחד לומדים בגנים לתלמידים עם עיכוב התפתחותי ו-21% נוספים בגנים לתלמידים עם עיכוב שפתי. כן יש שכיחות גבוהה יותר של תלמידים עם מוגבלות שכלית התפתחותית (13% מתלמידי גני החינוך המיוחד הערבי) והפרעות התנהגותיות רגשיות (10% מהתלמידים). לעומת זאת יש שכיחות נמוכה יותר של תלמידים בחינוך הערבי עם אוטיזם (15% מתלמידי גני החינוך המיוחד הערבי).
- על פי הנתונים הכוללים את כל התלמידים הערבים בגני חינוך מיוחד (בהם אלו הלומדים בגנים בחינוך העברי); שיעור התלמידים הערבים במחוז הלומדים בגנים לתלמידים עם עיכוב התפתחותי עומד על 37% מכלל התלמידים הערבים בגני חינוך מיוחד ונמוך משיעור התלמידים היהודים – 52%. שיעור התלמידים הערבים הלומדים בגנים המיועדים לתלמידים על רצף האוטיזם -22% מן התלמידים הערבים, דומה לשיעור זה בחינוך העברי (24%).

פירוט הממצאים המרכזיים בתרשימים להלן, הנתונים על תלמידים ערבים כוללים גם תלמידים בדואים ודרוזים:

תרשים 11: גני חינוך מיוחד ותלמידים ערבים בגני חינוך מיוחד במחוז חיפה, תשפ"א (2020/21)

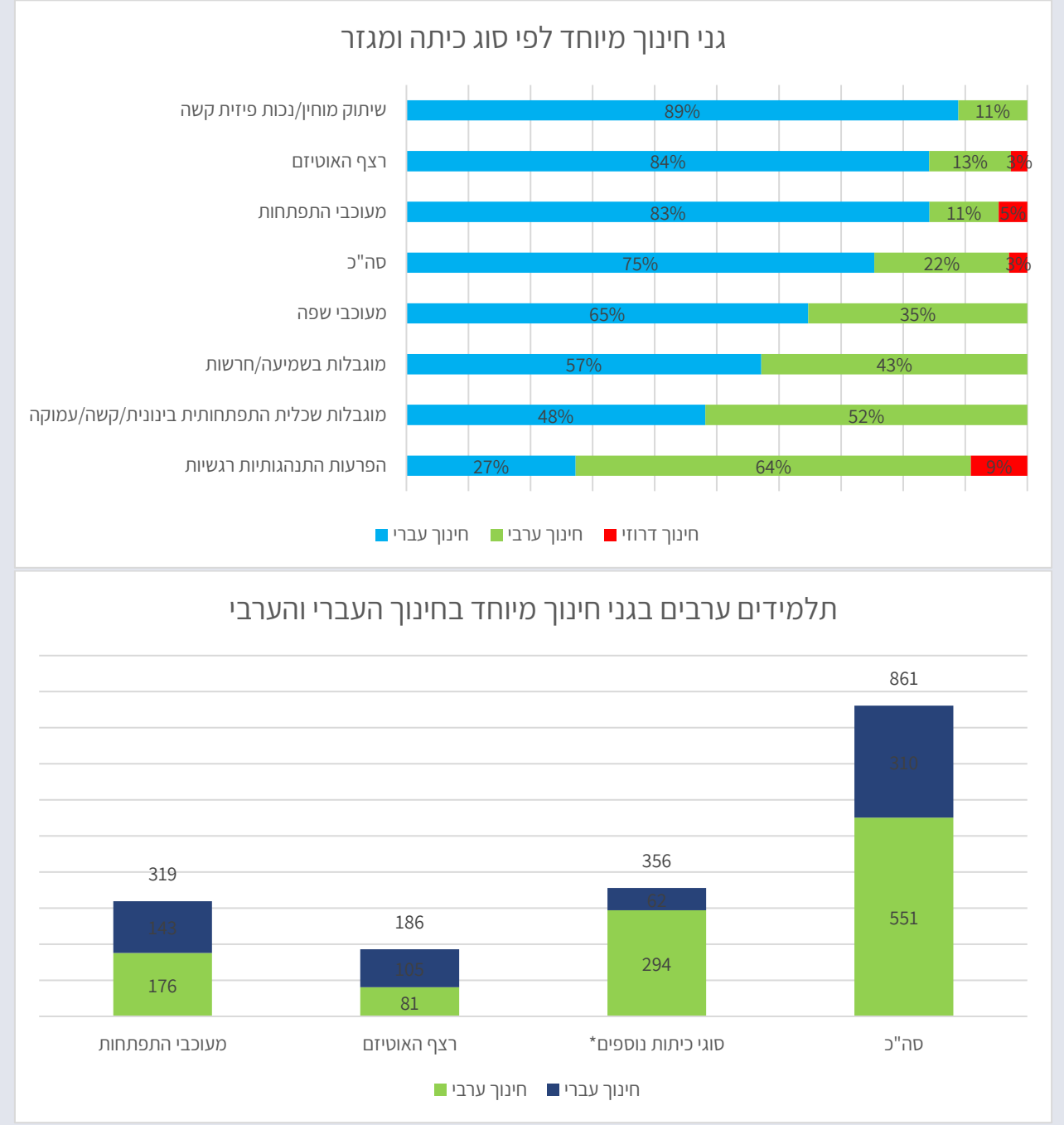

* כולל: מוגבלות בינונית מורכבת, מוגבלות בשמיעה/חרשות, מוגבלות קשה/עמוק/סעודי, מוגבלות בראייה/עיוורון, מוגבלות שכלית בינונית, מוגבלות שכלית קלה, הפרעות התנהגותיות/רגשיות קשות, שיתוק מוחין ונכויות פיזיות קשות, מעוכבי שפה

מחוז ירושלים

במחוז ירושלים 915 תלמידי גני חינוך מיוחד ערבים שהם כ-17% מתלמידי גני חינוך מיוחד במחוז. בין תלמידי הגנים בחינוך הרגיל בירושלים, 82% מהתלמידים בחינוך העברי ו-18% בחינוך הערבי. 71% מתלמידי גני החינוך המיוחד הערבים במחוז לומדים בגנים בחינוך הערבי ו-29% בגנים בחינוך העברי.

בין הנתונים המרכזיים על תלמידים ערבים בגני חינוך מיוחד במחוז ירושלים:

- במחוז קיימים גני חינוך מיוחד לרוב אפיוני המוגבלויות (מלבד הפרעות התנהגותיות/רגשיות ומוגבלות בראייה/עיוורון) אך בחלק מאפיוני המוגבלויות מספר הגנים בחינוך הערבי קטן מאוד.
- כ-12% מגני חינוך מיוחד במחוז הם בחינוך הערבי ו-88% בחינוך העברי. עם זאת בכמה אפיוני מוגבלויות – מוגבלות בשמיעה/חרשות ומוגבלות קשה/עמוקה שיעור הגנים בחינוך הערבי מתוך כלל גני חינוך מיוחד במחוז גבוה יותר ועומד על 25%.
- ככלל פיזור התלמידים עם מוגבלויות בחינוך הערבי במחוז ירושלים בין המוגבלויות השונות דומה למדי לחינוך העברי. בחינוך העברי 43% מהתלמידים לומדים בגנים לתלמידים עם עיכוב שפתי ו-24% נוספים בגנים לתלמידים עם עיכוב התפתחותי ובחינוך הערבי 34% מהתלמידים לומדים בגנים לתלמידים עם עיכוב שפתי ו-29% לומדים בגנים לתלמידים עם עיכוב התפתחותי. 12% מתלמידי גני חינוך מיוחד בחינוך העברי לומדים בגנים לילדים על רצף האוטיזם בהשוואה ל-19% מן התלמידים בחינוך הערבי.
- תמונה דומה למדי עולה כאשר מתייחסים לכלל התלמידים הערבים בגני חינוך מיוחד (כולל תלמידים ערבים בגנים בחינוך העברי). 34% מן התלמידים הערבים במחוז ירושלים לומדים בגנים המיועדים לתלמידים עם עיכוב שפתי (בהשוואה ל-44% מן התלמידים היהודים). 26% מן התלמידים הערבים לומדים בגנים המיועדים לתלמידים עם עיכוב התפתחותי (בהשוואה ל25% מן התלמידים היהודים) ו-18% לומדים בגנים המיועדים לתלמידים על הרצף האוטיסטי, בהשוואה ל-12% מן התלמידים היהודים.

פירוט הנתונים להלן:

תרשים 12: גני חינוך מיוחד ותלמידים ערבים בגני חינוך מיוחד במחוז ירושלים, תשפ"א (2020/21)

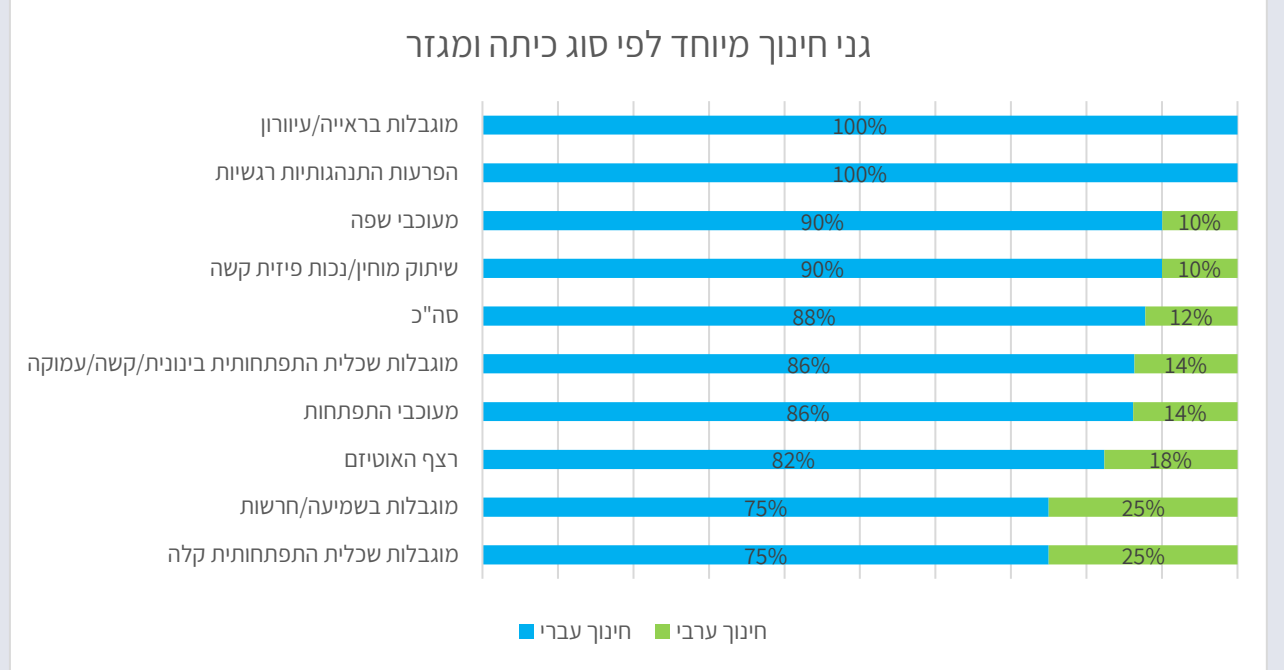

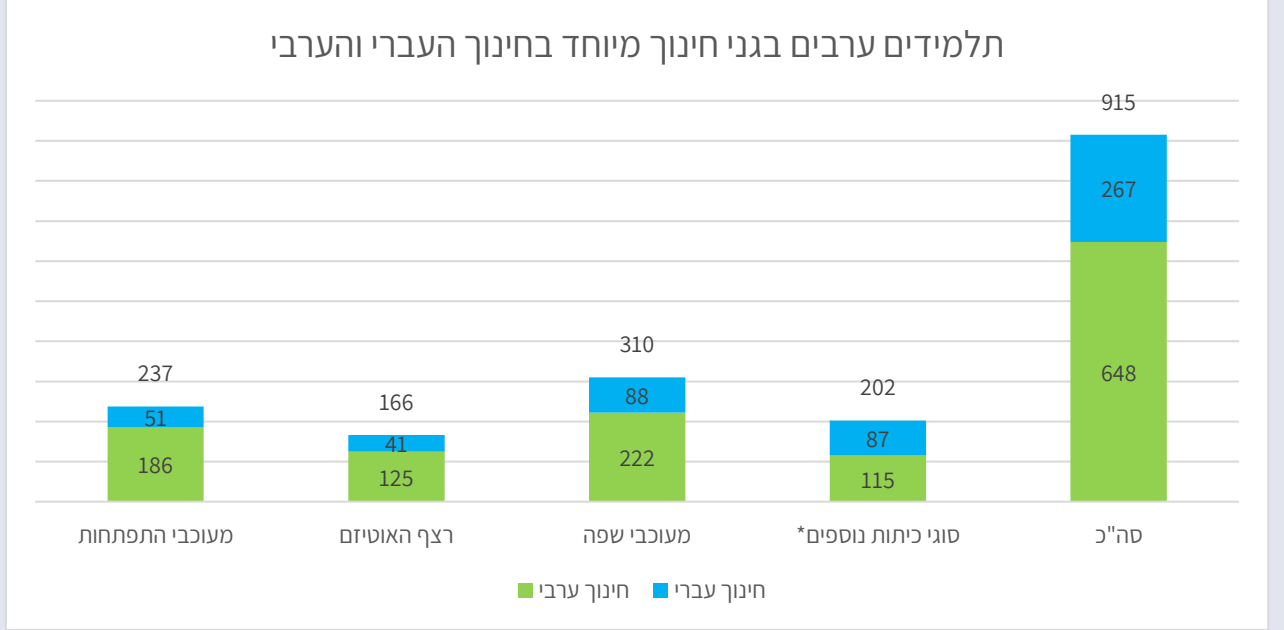

* כולל: מוגבלות בינונית מורכבת, מוגבלות בשמיעה/חרשות, מוגבלות קשה/עמוק/סעודי, מוגבלות בראייה/עיוורון, מוגבלות שכלית בינונית, מוגבלות שכלית קלה, הפרעות התנהגותיות/רגשיות קשות, שיתוק מוחין ונכויות פיזיות קשות

מחוז מרכז

במחוז מרכז 4,771 תלמידי גני חינוך מיוחד בשנת הלימודים תשפ"א מתוכם 867 הם ערבים (18%). זאת כאשר מתוך תלמידי החינוך הקדם-יסודי הרגיל במחוז 11% הם ערבים.

מבין התלמידים הערבים בחינוך הקדם יסודי 417 (48%) לומדים במסגרות חינוך מיוחד בחינוך הערבי ו-450 (42%) במסגרות חינוך מיוחד בחינוך העברי.

בין הממצאים המרכזיים העולים מן הנתונים על תלמידים וגני חינוך מיוחד בחינוך הערבי במחוז המרכז:

- בסה"כ יש במחוז 49 גנים בחינוך הערבי (מבין 517 גני חינוך מיוחד במחוז). בעבור רוב סוגי המוגבלויות (מלבד הפרעות התנהגותיות ורגשיות קשות וסי.פי ונכויות פיזיות קשות) יש במחוז גנים בחינוך הערבי, אך כמעט תמיד מדובר בגן אחד או שניים בעבור כל אחד מאפיוני המוגבלויות. בסה"כ 9% מגני החינוך המיוחד במחוז הם בחינוך הערבי, בהשוואה ל-91% בחינוך העברי. אך בכמה סוגי כיתות בהם מעוכבי שפה (27% מהגנים הם בחינוך הערבי), ומוגבלות בשמיעה/חרשות (מחצית מ-4 גנים במחוז הם בחינוך הערבי) שיעור הגנים בחינוך הערבי גבוה יותר.
- 35% מהתלמידים בגני חינוך מיוחד בחינוך הערבי לומדים בגנים למעוכבי שפה בהשוואה ל-10% מן התלמידים בחינוך העברי. 26% מהתלמידים בגני חינוך מיוחד בחינוך הערבי לומדים בגנים למעוכבי התפתחות בהשוואה ל-55% מן התלמידים בחינוך העברי. שיעור הילדים בגנים המיועדים לתלמידים על רצף האוטיזם דומה – 34% בחינוך העברי ו-29% בחינוך הערבי.
- בהתייחס לכלל התלמידים הערבים בגני חינוך מיוחד 33% לומדים בגנים לתלמידים עם עיכוב התפתחותי (בהשוואה ל-56% מן התלמידים היהודים בגני חינוך מיוחד במחוז) ו-33% נוספים בגנים לתלמידים עם אוטיזם, בהשוואה ל-29% מן התלמידים היהודים.

פירוט הנתונים להלן:

תרשים 13: גני חינוך מיוחד ותלמידים ערבים בגני חינוך מיוחד במחוז מרכז, תשפ"א (2020/21)

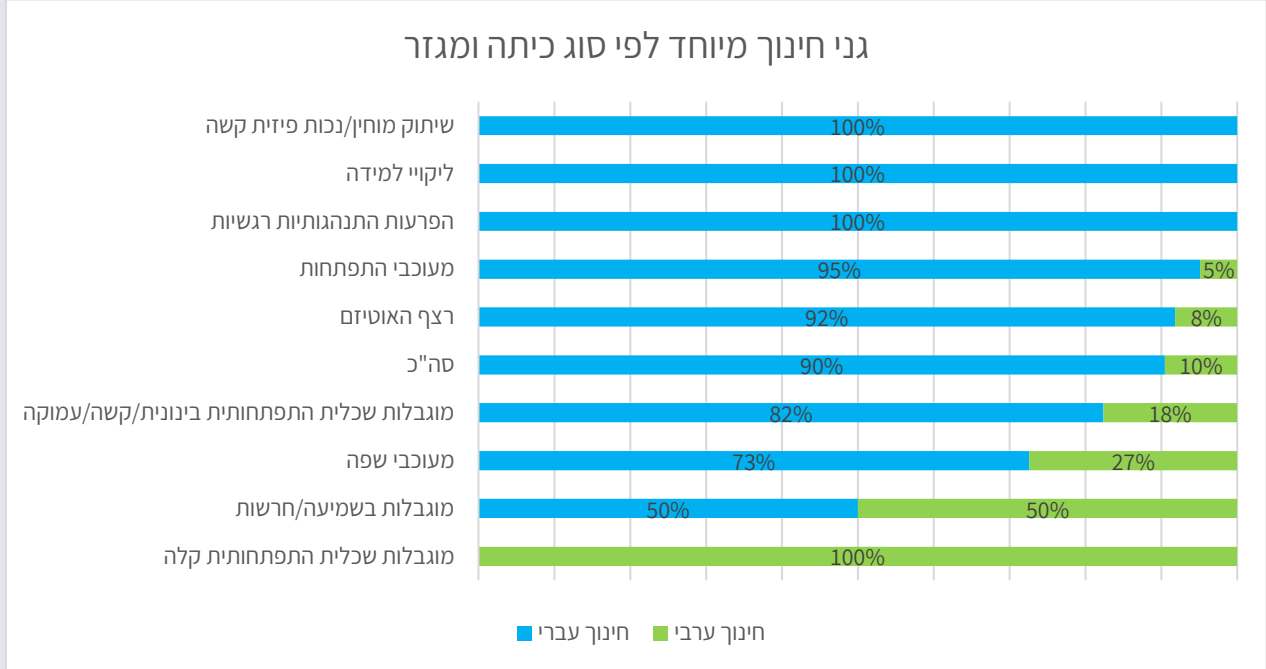

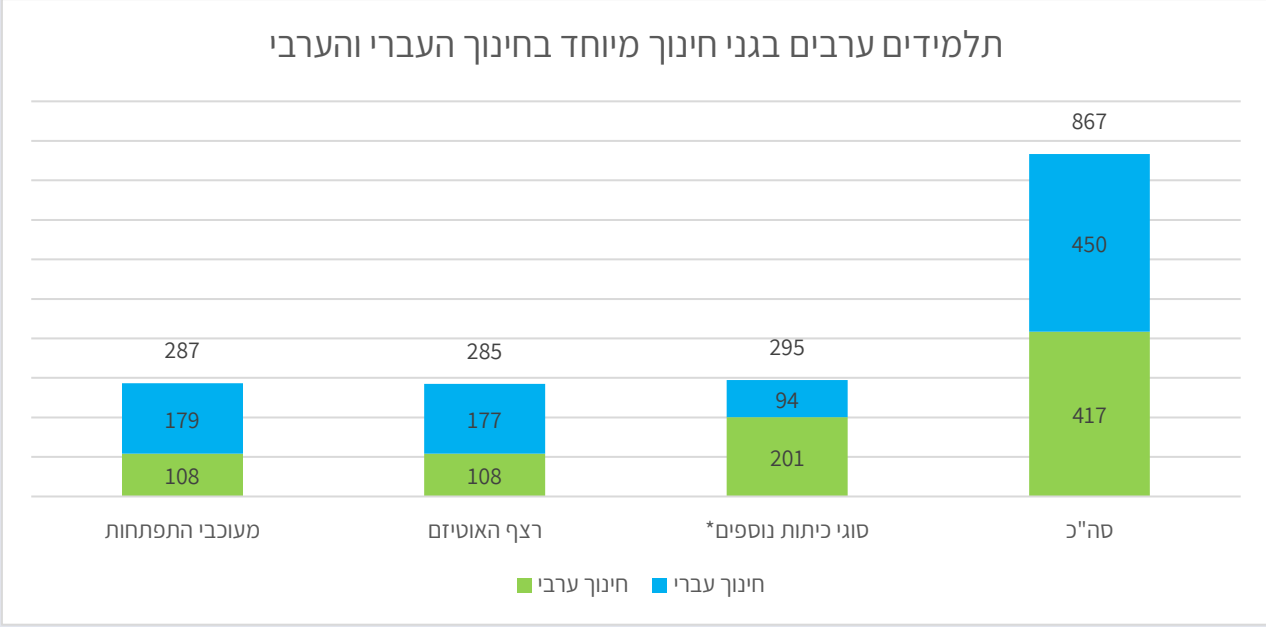

* כולל: מוגבלות בינונית מורכבת, מוגבלות בשמיעה/חרשות, מוגבלות קשה/עמוק/סעודי, מוגבלות בראייה/עיוורון, מוגבלות שכלית בינונית, מוגבלות שכלית קלה, הפרעות התנהגותיות/רגשיות קשות, שיתוק מוחין ונכויות פיזיות קשות, מעוכבי שפה

מחוז צפון

במחוז צפון 1,377 תלמידי גני חינוך מיוחד ערבים, מתוכם 1,164 תלמידים בגני חינוך מיוחד בחינוך הערבי (800 בחינוך הערבי, 247 בחינוך הדרוזי ו-117 בחינוך הבדואי) ו-213 (15%) לומדים בחינוך העברי. תלמידי חינוך מיוחד ערבים הם כ-52.3% מכלל תלמידי החינוך המיוחד במחוז. בקרב תלמידי הגנים בחינוך הרגיל, תלמידי החינוך העברי הם 47% מתלמידי הגנים במחוז, תלמידי החינוך הערבי 39%, החינוך הדרוזי – 8% והחינוך הבדואי – 8%.

בין הממצאים המרכזיים העולים מן הנתונים:

- בחינוך הערבי והדרוזי יש גני חינוך מיוחד לתלמידים עם כל אפיוני המוגבלויות (מלבד הפרעות התנהגותיות/רגשיות קשות שבעבורו פועל במחוז גן אחד בלבד בחינוך העברי) ובחלק מן המקרים, לדוגמא מוגבלות שכלית התפתחותית ומוגבלות בשמיעה מספר הגנים בחינוך הערבי גדול ממספרם בחינוך העברי. הגן היחיד במחוז המיועד לתלמידים עם מוגבלות בראייה הוא בחינוך הערבי.
- 47% מן הילדים בגני חינוך מיוחד בחינוך העברי לומדים בגנים המיועדים למעוכבי התפתחות בהשוואה ל-29% מן הילדים בחינוך המיוחד הערבי (כולל בדואי ודרוזי). בעוד בחינוך הערבי 43% לומדים בגנים לתלמידים מעוכבי שפה לעומת 20% מן התלמידים בגנים בחינוך העברי. כן עולה כי 28% מתלמידי גני חינוך מיוחד בחינוך העברי לומדים בגנים לתלמידים על הרצף האוטיסטי, לעומת 16% מן התלמידים בגנים בחינוך הערבי. אך בחינוך הערבי יש שכיחות גבוהה יותר מבחינוך העברי של תלמידים עם מוגבלות שכלית התפתחותית ברמות שונות ומוגבלות בשמיעה.
- כאשר כוללים בין התלמידים הערבים את כלל התלמידים בגני חינוך מיוחד (לרבות אלו הלומדים בגנים בחינוך העברי) 39% מן התלמידים הערבים בגני חינוך מיוחד לומדים בגנים לתלמידים עם עיכוב שפתי, 32% נוספים לומדים בגנים לתלמידים עם עיכוב התפתחותי ו-19% נוספים לומדים בגנים לתלמידים על רצף האוטיזם. בקרב תלמידים יהודים במחוז 48% לומדים בגנים לתלמידים עם עיכוב התפתחותי, 28% בגנים לתלמידים על רצף האוטיזם ו-21% בגנים לתלמידים עם עיכוב שפתי.

פירוט הנתונים בתרשימים הבאים:

תרשים 14: גני חינוך מיוחד ותלמידים ערבים בגני חינוך מיוחד במחוז צפון, תשפ"א (2020/21)

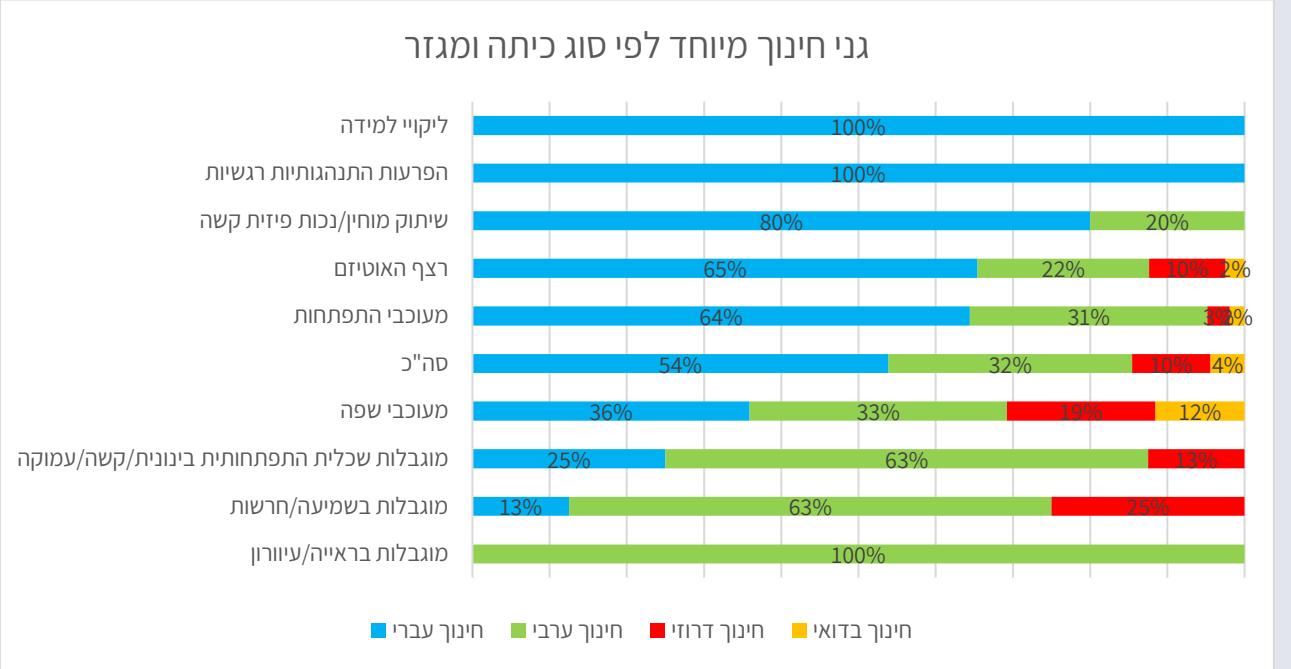

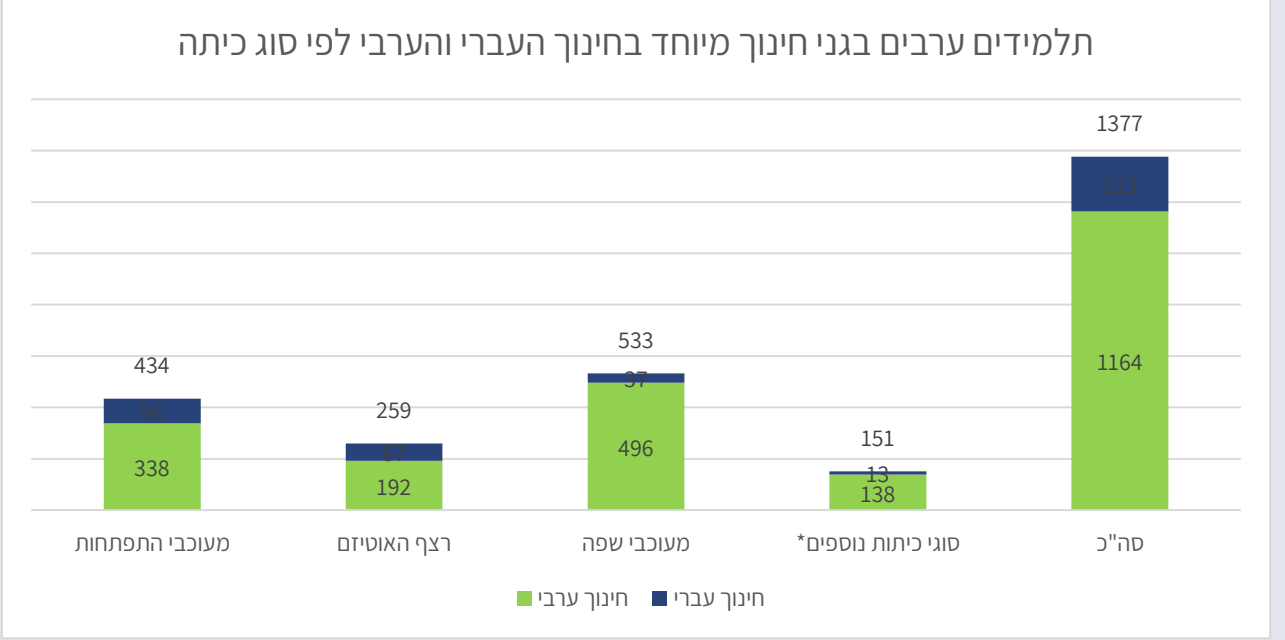

* כולל: מוגבלות בינונית מורכבת, מוגבלות בשמיעה/חרשות, מוגבלות קשה/עמוק/סעודי, מוגבלות בראייה/עיוורון, מוגבלות שכלית בינונית, מוגבלות שכלית קלה, הפרעות התנהגותיות/רגשיות קשות, שיתוק מוחין ונכויות פיזיות קשות

5. נקודות לדיון

פערים בין מספר הפעוטות במעונות יום שיקומיים לבין מספרם של הילדים בגני החינוך המיוחד

- מספר התלמידים הערבים בגני חינוך מיוחד (5,427) גבוה פי קרוב לעשרה ממספר הילדים הערבים במעונות יום שיקומיים (607). נוסף על כך שיעור התלמידים הערבים במעונות שיקומיים (18%) נמוך משיעור התלמידים הערבים בגני חינוך מיוחד (24% - כולל תלמידים ערבים בחינוך העברי).

הפער בין מספר התלמידים בגני חינוך מיוחד ומעונות יום שיקומיים איננו ייחודי לחברה הערבית (כאמור כ-3,300 תלמידים במעונות יום שיקומיים לעומת כ-23,000 בגני חינוך מיוחד), והוא קשור בגורמים שונים, בהם: אבחון של חלק מהמוגבלויות בגילאים מאוחרים יותר, התארכות תהליכי האבחון, התניית הזכאות למעון שיקומי בזכאות לקצבת ילד נכה שהקריטריונים לקבלתה מחמירים יחסית בעוד שזכאות לקצבה זאת אינה תנאי מוקדם להשמה בחינוך המיוחד, וכן העדפה של ההורים שלא לשלוח ילד למעון שיקומי בגילאים צעירים כל כך.

עם זאת, ייתכן שיש גם חסמים ייחודיים בחברה הערבית, כגון היקף נמוך של איתור וזיהוי של הלקויות השונות בגיל צעיר. חיזוק לכך ניתן למצוא בשיעור הנמוך באופן כללי של השתתפות פעוטות עד גיל שלוש מהחברה הערבית במעונות יום מוכרים: בשנת הלימודים תשע"ט (2018/19) ילדים מהחברה הערבית היוו כ-6% בלבד מכלל הילדים במעונות יום ומשפחתונים מוכרים,[52] למרות ששיעורם באוכלוסייה הכללית עמד על 23%.[53]

בנוסף, יתכן שישנם חוסרים בנגישות ובזמינות המענים בתחום התפתחות הילד בכלל ובתחום האבחונים בפרט בחברה הערבית. מנתונים קודמים עלה כי אף שחוזר מנכ"ל משרד הבריאות קובע כי ההמתנה לאבחון ולטיפול לא תארך יותר משלושה חודשים, רוב המקומות אינם עומדים בדרישה זו, בשל חוסר תקינה ומחסור בכוח-אדם בתחום התפתחות הילד. המצב בפריפריה קשה יותר, בדרום עוד יותר מאשר בצפון.[54]

סוגיית המידע והנתונים הזמינים על ילדים עם מוגבלות בישראל ובחברה הערבית בפרט

- בהיעדר מידע עדכני על שיעור הילדים עם מוגבלות בחברה הערבית ושכיחותן של מוגבלויות שונות בגילאים אלה, לא ניתן לדעת האם המסגרות הקיימות מספקות מענה

[52] מריה רבינוביץ', ד"ר יסכה מוניקנדם-גבעון, אתי וייסבלאי: מסגרות לילדים בגיל הרך והפיקוח הממשלתי עליהן, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, פברואר 2020.

[53] הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה: אוכלוסייה – שנתון סטטיסטי לישראל 2020 – מס' 71, לוח 2.3: אוכלוסייה לפי קבוצת אוכלוסייה, דת, מין וגיל, ממוצע 2019.

[54] מריה רבינוביץ': המענה הציבורי לילדים בגיל הרך בישראל, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, יולי 2015.

הולם לצורכים הקיימים. עם זאת, ידוע לנו כי על פי נתוני הלמ"ס, השיעור הכללי של ילדים ערבים בגילאי לידה עד שלוש בישראל בשנת 2019 עמד על 23%. כמו כן, על פי נתונים של המוסד לביטוח לאומי משנת 2013 כ-27% ממקבלי קצבת ילד נכה הם ערבים, שיעור גבוה משיעורם באוכלוסייה הכללית באותה שנה. יתכן שעל בסיס זה אפשר לשאול מדוע שיעור הילדים הערבים במעונות יום שיקומיים (כאמור 18%) נמוך ביחס לשיעורים אלה, והאם ניתן מענה מספק לכלל הילדים מתחת לגיל שלוש הנזקקים למסגרת זו בחברה הערבית?

- כניסה של ילדים עם מוגבלויות למסגרות לפני גיל חינוך מיוחד מאפשרת למערכת החינוך היערכות וקבלת מידע על הילדים והתאמה של השירותים לצרכים. לא ידוע לנו עד כמה היערכות זו מתבצעת כיום תוך בחינת הנתונים במסגרות השונות.
- יש לשים לב לשיעור הגבוה של ילדים ערבים במסגרות הטיפול והחינוך המיועדים לילדים עם לקויות שמיעה. ילדים ערבים עם ליקוי שמיעה מהווים 36% מן הילדים עם מוגבלות זאת במעונות יום שיקומיים. בגני החינוך המיוחד, 46% מהתלמידים עם ליקוי שמיעה הם ערבים. זאת בעוד בקרב ילדים בגיל הרך עם מוגבלויות אחרות שיעור הילדים הערבים דומה לחלקם באוכלוסייה או נמוך יותר. ניתן לבחון ביתר העמקה את הגורמים למצב זה, את המענים הניתנים לאוכלוסייה זאת במסגרות לגיל הרך ולילדים בוגרים יותר ואת שירותי התמיכה והסיוע המיועדים לה.

התאמה של המסגרת לרקע התרבותי והשפתי של הילד

- פעוטות וילדים ערבים במעונות יום שיקומיים ובגני החינוך המיוחד לא תמיד מושמים במסגרות שמיועדות לדוברי ערבית. ישנם מקרים בהם פעוטות ערבים מושמים במעונות יום שיקומיים ביישובים מעורבים או יהודיים לכלל האוכלוסייה ולכיתות/גנים בחינוך מיוחד בחינוך העברי. ככלל, בהשמת ילדים עם מוגבלויות במסגרות ניתן משקל לשיקול הגיאוגרפי (מרחק מביתו של הילד) ולהתאמת המסגרת לגילו של הילד ולאפיון המוגבלות שלו ולא להתאמה השפתית והתרבותית של המסגרת לתלמיד. על פי הידוע לנו, במשרד החינוך לא נערכה בדיקה של ההשלכות של שיבוץ זה הן עבור התלמידים והן עבור בני משפחותיהם.

פיצול סמכויות וסוגיית המעברים ממסגרת למסגרת

- כפי שעולה מהמסמך, האחריות על מערך המסגרות לילדים עם מוגבלות בישראל מפוצלת בין שני גופים עיקריים: האחריות על מסגרות לפעוטות עד גיל שלוש נמצאת במשרד הרווחה, בשיתוף עם משרד הבריאות, והאחריות על המסגרות לילדים מגיל שלוש נמצאת תחת האחריות של משרד החינוך. מעונות יום ומשפחתונים לילדים עד גיל שלוש באוכלוסייה הכללית, פועלים היום תחת האחריות של זרוע העבודה של משרד

הכלכלה והתעשייה (לשעבר – זרוע העבודה של משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים). ביולי 2021 הממשלה החליטה על העברת סמכויות הפיקוח על מעונות יום לפעוטות עד גיל שלוש באוכלוסייה הכללית מזרוע העבודה של משרד הכלכלה והתעשייה למשרד החינוך. מעונות יום שיקומיים אינם נכללים בהחלטה זאת והפעלתם נשארת תחת האחריות של משרדי הרווחה והבריאות.[55] נשאלת השאלה האם גם מקומם של מעונות יום שיקומיים במערכת החינוך המיוחד של משרד החינוך?

- בהקשר זה יש לציין כי אף כי המסמך הנוכחי לא עסק בסוגיית כניסתם של הילדים למסגרות של שני הגופים ובנושא המעבר של הילדים בין מסגרות של משרד הרווחה והבריאות למסגרות של משרד החינוך, מעבר זה איננו מעבר אוטומטי והוא דורש לרוב הקדשת מאמצים רבים מצד ההורים, כולל: הגשת בקשות, אבחונים, בדיקות ועמידה מחדש בפני וועדות.

[55] החלטת הממשלה 133 מ-19 ביולי 2021 בנושא: חלוקת משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים ואיחוד זרוע העבודה עם משרד הכלכלה והתעשייה ושינוי שם המשרד.

נספח 1: נתונים על ילדים במעונות יום שיקומיים

לוח נתונים לתרשים 1: מספר מעונות יום שיקומיים והפעוטות השוהים בהם בשנים 2016–2021											
אוגוסט 2016		אוגוסט 2017		אוגוסט 2018		אוגוסט 2019		יוני 2020		מאי 2021	
מסגרות	ילדים	מסגרות	ילדים	מסגרות	ילדים	מסגרות	ילדים	מסגרות	ילדים	מסגרות	ילדים
109	2,423	122	2,621	130	2,955	135	3,061	135	3,071	139	3,301

לוח נתונים לתרשים 3: מעונות יום שיקומיים והילדים בהם בחברה הערבית לפי סוג המעון והיישוב בו נמצא, מאי 2021		
	סוג היישוב	**מספר ילדים ערבים**
מעונות לילדים עם אוטיזם	יישובים ערבים	82
	יישובים מעורבים	6
	יישובים יהודים	23
	סה"כ	**111**
מעונות שיקום ונכים[56]	יישובים ערבים	269
	יישובים מעורבים	60
	יישובים יהודים	48
	סה"כ	**377**
מעונות לילדים עיוורים/ליקויי ראיה	יישובים ערבים	---
	יישובים מעורבים	5
	יישובים יהודים	10
	סה"כ	**15**
מעונות לילדים עם ליקוי שמיעה	יישובים ערבים	45
	יישובים מעורבים	39
	יישובים יהודים	19
	סה"כ	**103**
סה"כ		**607**

[56] ילד ערבי אחד נוסף נמצא במעונות מעורבים – לילדים עם אוטיזם ולילדים מתחום נכות ושיקום. הגן פועל ביישוב יהודי ומיועד לילדים מכלל האוכלוסייה.

נספח 2: גני חינוך מיוחד ותלמידים בגני חינוך מיוחד, תשפ"א (2020/21)

		גנים					תלמידים				
		עברי	ערבי	בדואי	דרוזי	סה"כ	עברי	ערבי	בדואי	דרוזי	סה"כ
דרום	הפרעות התנהגותיות רגשיות	1		-		1	6		-		6
	מוגבלות שכלית התפתחותית בינונית/קשה/עמוקה	15		11		26	98		67		165
	מוגבלות בראייה/עיוורון	1		-		1	10		-		10
	מוגבלות בשמיעה/חרשות	6		13		19	44		95		139
	מעוכבי התפתחות	118		12		130	1,202		92		1,294
	מעוכבי שפה	13		2		15	126		17		143
	שיתוק מוחין/נכות פיזית קשה	10		3		13	67		17		84
	רצף האוטיזם	112		9		121	886		46		932
חיפה	הפרעות התנהגותיות רגשיות	3	7		1	11	23	51		6	80
	מוגבלות שכלית התפתחותית בינונית/קשה/עמוקה	13	14			27	97	92			189
	מוגבלות בשמיעה/חרשות	4	3			7	33	22			55
	מעוכבי התפתחות	91	12	1	5	109	965	117	14	45	1,141
	מעוכבי שפה	22	12			34	224	114			338
	שיתוק מוחין/נכות פיזית קשה	8	1			9	56	9			65
	רצף האוטיזם	64	10		2	76	478	70		11	559
ירושלים	הפרעות התנהגותיות רגשיות	40	-			40	330	-			330
	מוגבלות שכלית התפתחותית בינונית/קשה/עמוקה	38	6			44	287	53			340
	מוגבלות שכלית התפתחותית קלה	3	1			4	26	9			35
	מוגבלות בראייה/עיוורון	2	-			2	13	-			13
	מוגבלות בשמיעה/חרשות	12	4			16	83	31			114
	מעוכבי התפתחות	125	20			145	1,164	186			1,350
	מעוכבי שפה	208	23			231	2,064	222			2,286
	שיתוק מוחין/נכות פיזית קשה	27	3			30	195	22			217
	רצף האוטיזם	84	18			102	592	125			717
מרכז	הפרעות התנהגותיות רגשיות	1	-			1	-	-			-
	ליקויי למידה	1	-			1	8	-			
	מוגבלות שכלית התפתחותית בינונית/קשה/עמוקה	14	3			17	108	30			138

		גנים					תלמידים				
		עברי	ערבי	בדואי	דרוזי	סה"כ	עברי	ערבי	בדואי	דרוזי	סה"כ
	מוגבלות שכלית התפתחותית קלה		1			1	-	13			13
	מוגבלות בשמיעה/חרשות	2	2			4	19	16			35
	מעוכבי התפתחות	233	12			245	2,381	108			2,489
	מעוכבי שפה	45	17			62	436	142			578
	שיתוק מוחין/נכות פיזית קשה	13	-			13	88	-			88
	רצף האוטיזם	157	14			171	1,314	108			1,422
צפון	הפרעות התנהגותיות רגשיות	1	-	-	-	1	7	-	-	-	7
	ליקויי למידה	1	-	-	-	1	-	-	-	-	
	מוגבלות שכלית התפתחותית בינונית/קשה/עמוקה	4	10	-	2	16	24	68	-	14	106
	מוגבלות שכלית התפתחותית קלה					-					-
	מוגבלות בראייה/עיוורון	-	1	-	-	1	-	8	-	-	8
	מוגבלות בשמיעה/חרשות	1	5	-	2	8	8	31	-	11	50
	מעוכבי התפתחות	67	32	2	3	104	695	298	18	22	1,033
	מעוכבי שפה	28	26	9	15	78	297	252	90	154	793
	שיתוק מוחין/נכות פיזית קשה	4	1	-	-	5	24	6	-	-	30
	רצף האוטיזם	53	18	2	8	81	416	137	9	46	608
תל אביב	הפרעות התנהגותיות רגשיות	10				10	85				85
	ליקויי למידה	1				1	10				10
	מוגבלות שכלית התפתחותית בינונית/קשה/עמוקה	26				26	195				195
	מוגבלות שכלית התפתחותית קלה	4				4	42				42
	מוגבלות בראייה/עיוורון	2				2	13				13
	מוגבלות בשמיעה/חרשות	6				6	51				51
	מעוכבי התפתחות	186	4			190	1,903				1,903
	מעוכבי שפה	105				105	1,097	38			1,135
	שיתוק מוחין/נכות פיזית קשה	15				15	116				116
	רצף האוטיזם	180				180	1,408				1,408
סה"כ	הפרעות התנהגותיות רגשיות	56	7	-	1	64	451	51	-	6	508
	ליקויי למידה	3	-	-	-	3	18	-	-	-	10
	מוגבלות שכלית התפתחותית בינונית/קשה/עמוקה	110	33	11	2	156	809	243	67	14	1,133

	גנים					תלמידים				
	עברי	ערבי	בדואי	דרוזי	סה"כ	עברי	ערבי	בדואי	דרוזי	סה"כ
מוגבלות שכלית התפתחותית קלה	7	2	-	-	9	68	22	-	-	90
מוגבלות בראייה/עיוורון	5	1	-	-	6	36	8	-	-	44
מוגבלות בשמיעה/חרשות	31	14	13	2	60	238	100	95	11	444
מעוכבי התפתחות	820	80	15	8	923	8,310	709	124	67	9,210
מעוכבי שפה	421	78	11	15	525	4,244	768	107	154	5,273
שיתוק מוחין/נכות פיזית קשה	77	5	3	-	85	546	37	17	-	600
רצף האוטיזם	650	60	11	10	731	5,094	440	55	57	5,646

נספח 3: תלמידי גני חינוך מיוחד בחינוך העברי והערבי, תשפ"א (2020/21)

מחוז גיאוגרפי	סוג כיתה	ערבי (כולל בדואי ודרוזי)							
		תלמידי חינוך ערבי	תלמידי חינוך עברי	סה"כ	שיעור לומדים בחינוך עברי	תלמידי חינוך עברי	מתוכם יהודים	סה"כ תלמידי גני חינוך מיוחד	שיעור תלמידים ערבים בגני חינוך מיוחד
דרום	מעוכבי התפתחות	91	123	214	57%	1,202	1,079	1,293	17%
	רצף האוטיזם	46	143	189	76%	886	743	932	20%
	סוגי כיתה אחרים	196	41	237	17%	351	310	547	43%
	סה"כ	333	307	640	48%	2,439	2,132	2,772	23%
חיפה	מעוכבי התפתחות	176	143	319	45%	965	822	1141	28%
	רצף האוטיזם	81	105	186	56%	478	373	559	33%
	סוגי כיתה אחרים	294	62	356	17%	441	379	735	48%
	סה"כ	551	310	861	36%	1884	1574	2435	35%
ירושלים	מעוכבי התפתחות	186	51	237	22%	1164	1113	1350	18%
	רצף האוטיזם	125	41	166	25%	592	551	717	23%
	מעוכבי שפה	222	88	310	28%	2064	1976	2286	14%
	סוגי כיתה אחרים	115	87	202	43%	934	847	1049	19%
	סה"כ	648	267	915	29%	4754	4487	5402	17%
מרכז	מעוכבי התפתחות	108	179	287	62%	2381	2202	2489	12%
	רצף האוטיזם	108	177	285	62%	1314	1137	1422	20%
	סוגי כיתה אחרים	201	94	295	32%	659	565	860	34%
	סה"כ	417	450	867	52%	4354	3904	4771	18%
צפון	מעוכבי התפתחות	338	96	434	22%	695	599	1033	42%
	רצף האוטיזם	192	67	259	26%	416	349	608	43%
	מעוכבי שפה	496	37	533	7%	297	260	793	67%
	סוגי כיתה אחרים	138	13	151	9%	63	50	201	75%
	סה"כ	1164	213	1377	15%	1471	1258	2635	52%
תל אביב	מעוכבי התפתחות	38	253	291	87%	1903	1650	1941	15%
	רצף האוטיזם	0	274	274	100%	1408	1134	1408	19%
	מעוכבי שפה	0	137	137	100%	1097	960	1097	12%
	סוגי כיתה אחרים	0	64	64	100%	512	448	512	13%
	סה"כ	38	728	766	95%	4920	4192	4958	15%
סה"כ	מעוכבי התפתחות	937	845	1782	47%	8310	7465	9247	19%
	רצף האוטיזם	552	807	1359	59%	5094	4287	5646	24%
	סוגי כיתה אחרים	1662	623	2285	27%	5977	5354	7639	30%
	סה"כ	3151	2275	5426	42%	19381	17106	22532	24%